

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Uusi Suunta- yksilöohjelma seksuaalirikollisille - Ohjelman läpikäyneiden ajatuksia

Rantama, Hanna-Kaisa

2014 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Uusi Suunta- yksilöohjelma seksuaalirikollisille - Ohjelman läpikäyneiden ajatuksia

Rantama, Hanna-Kaisa
Rikosseuraamusalan ko.
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2014

Rantama, Hanna-Kaisa

Uusi Suunta- yksilökuntoutusohjelma seksuaalirikollisille - Ohjelman läpikäyneiden ajatuksia

Vuosi 2014 Sivumäärä 59

Opinnäytetyö liittyi seksuaalirikollisille tarkoitetun Uusi Suunta- yksilöohjelman pilotointiin. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia Uusi Suunta - yksilöohjelman vaikuttavuutta tuomitun näkökulmasta sekä ohjelman läpikäymisen kokemusta. Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, ja aineisto on kerätty teemahaastattelumenetelmällä vuoden 2013 kesän ja syksyn aikana. Haastateltavia oli neljä ohjelman suorittanutta seksuaalirikoksesta tuomittua. Aineiston analysoin sisällönanalyysia käyttäen.

Uusi Suunta- yksilöohjelma on seksuaalirikollisille suunnattu positiiviseen psykologiaan perustuva kuntoutusohjelma. Ohjelma koostuu kolmesta eri osa-alueesta, joissa käytetään apuna kolmea eri teoriaa: kognitiivis-behavioraalinen kuntoutusteoria, RNR - teoria (risk, need & responsivity) sekä Good Lives Model- kuntoutusteoria. Ohjelman tarkoitus on lisätä tuomitun ymmärrystä omasta rikoksestaan sekä vähentää uusimisrikollisuutta. Ohjelma soveltuu kaikille seksuaalirikoksesta tuomituille, joiden henkilökohtaiset kyvyt ovat riittäviä ohjelman suorittamiseen. Kyseessä on ensimmäinen seksuaalirikollisille suunnattu yksilöohjelma, sekä ohjelmassa käytetty Good Lives Model on vielä kansainvälisestikin uusi kuntoutusteoria. Good Lives Model- kuntoutusteoriasta ei ole saatavilla juurikaan Suomalaista materiaalia, joten tässä opinnäytetyössä on käytetty paljon ulkomaisia lähteitä. Muissa teoria osissa pystyi soveltamaan myös kotimaista materiaalia.

Opinnäytetyön tulokset tukivat aikaisempia aiheeseen liittyviä tutkimuksia. Esimerkiksi ohjaajan merkitys kuntoutuksessa nousi myös tässä opinnäytetyössä selkeästi esille. Yllättävää oli se, että osa haastateltavista ei kokenut ohjelmassa käytettyjä käsitteitä ja teorioita hankalana, vaan pitivät niitä pikemminkin positiivisina asioina. Haastateltavien joukossa oli myös yksi rikoksensa kieltävä henkilö, jonka ristiriitaiset vastaukset olivat mielenkiintoisia ja niiden merkitystä oli mielenkiintoista pohtia.

Opinnäytetyötäni voi käyttää apuna Uusi Suunta - ohjelman kehittämisessä. Opinnäytetyöstä voi olla hyötyä myös ohjelman ohjaajille oman työn kehittämisen kannalta.

Rantama, Hanna-Kaisa

Uusi Suunta- rehabilitation program for the sex offenders - Offenders thoughts about the program

Year	2014	Pages	59
------	------	-------	----

Purpose of this thesis was to investigate Uusi Suunta- rehabilitation programs functionality for sex offenders from the perspective of the offender and how they felt going through the program. This thesis was a qualitative research and the data were collected through interviews. This thesis can be used to improve the program.

The Uusi Suunta- rehabilitation program is an individual program directed to sex offenders. It is based on positive psychology. The program consists of three different parts, which are based on different theories. These theories are the cognitive behavior theory, the RNR theory (risk, need & responsivity) and the Good Lives Model rehabilitation theory. Purpose of the program is to increase the offenders understanding of their own crime and to reduce recidivism. Duration of the program is about 12 weeks. The Uusi Suunta- program is suitable for every sex offender, whose personal abilities are sufficient to run the program. The length of the judgment or the gender of the offender does not matter. The Uusi Suunta- program is a unique rehabilitation program in many ways. It is the first individual rehabilitation program for sex offenders, which is used in Finland and the Goods Live Model rehabilitation theory, which is used in this program, is also internationally a new theory.

The results of this thesis also support the previous studies, which have made about this subject. For example the employee's role in rehabilitation program became emerged clearly also in this thesis. What was surprising was that mostly the offenders didn't find the terms and theories, which are used in the Uusi Suunta- program, difficult. Among the interviewees was also one who denied his crime. It was interesting to analyze his answers, which were at times conflicting.

Key words: Uusi Suunta- rehabilitation program, sex offenders, rehabilitation, Good Lives Model

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Kuntouttavatyö rikosseuraamusalalla	8
	2.1 Kognitiivis-behavioraaliset kuntoutusohjelmat	9
	2.2 Kuntoutuksen vaikuttavuus	10
3	Seksuaalirikollisuus Suomessa	11
4	Seksuaalirikollisten kuntoutus	13
	4.1 Good Lives Model kuntoutusteoriamalli	14
	4.1.1 GLM teoria	15
	4.1.2 GLM apuna seksuaalirikollisten kuntoutuksessa	16
	4.2 Uusi Suunta yksilöohjelma seksuaalirikollisille	17
	4.2.1 Ohjelman toteutus	17
5	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	18
6	Opinnäytetyön toteutus	19
	6.1 Haastateltavat ja haastatteluiden kulku	19
	6.2 Haastateltavien perustiedot	20
7	Aineisto ja menetelmät	21
	7.1 Tutkimusmenetelmä	21
	7.2 Teemahaastattelu	22
	7.3 Aineiston analysointi	22
8	Eettiset kysymykset	24
9	Tutkimustulokset	26
	9.1 Ohjelmaan hakeutuminen	26
	9.1.1 Ohjelmaan hakeutumisen syyt	26
	9.1.2 Ennako-odotukset ja toiveet ohjelmasta	27
	9.1.3 Tärkeät asiat ennen ohjelmaa	28
	9.1.4 Ajatukset omasta rikoksesta ja siihen johtaneista motiiveista ennen ohjelmaa	29
	9.2 Ohjelman suorittaminen	30
	9.2.1 Ohjelman suorittaminen ja toteutus	30
	9.2.2 Ohjelman eri osa-alueet	31
	9.2.3 Hyvän elämän malli ja Finkelhorin malli	34
	9.2.4 Ohjaajan merkitys	35
	9.3 Ohjelman jälkeen	36
	9.3.1 Hyödyt	36
	9.3.2 Oma muutos	38
	9.3.3 Tärkeät asiat elämässä ohjelman jälkeen	40
	9.3.4 Käsitys hyvästä elämästä	40
	9.3.5 Kehitettävää	41

10	Johtopäätökset.....	42
10.1	Ohjelmaan hakeutuminen	42
10.2	Ohjelman suorittaminen	43
10.3	Ohjelman jälkeen	45
10.4	Yhteenveto	46
11	Pohdinta.....	47
11.1	Kehittämissuhteet	47
11.2	Oman oppimisen pohdinta	48
	Lähteet	50
	Taulukot	52
	Liitteet.....	53

1 Johdanto

Seksuaalirikollisuus on asia, joka muun muassa median myötä kiinnostaa ihmisiä enemmän. Yhä useammin mediassa kirjoitetaan seksuaalirikollisuudesta, puhumattakaan keskustelupalstoista. Seksuaalirikollisuudesta ja rikollisista luullaan tietävän paljon, vaikka tosiasia monet asiat eivät ole niin kuin valtaosa kansalaisista kuvittelee. Seksuaalirikollisuudesta suuri osa on piilorikollisuutta, joten aiheen tutkiminen on ammattilaisillekin haastavaa.

Opinnäytetyössäni tutkin Rikosseuraamuslaitoksessa toteutettavan seksuaalirikollisille suunnatun Uusi Suunta- yksilöohjelman vaikuttavuutta tuomitun näkökulmasta sekä ohjelman läpikäymistä kokemuksena. Vaikuttavuudella tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan uusintarikollisuuden ehkäisyn lisäksi, niitä hyötyjä, mitä tuomittu on saanut ohjelmasta. Uusi Suunta- ohjelma on ensimmäinen yksilömuotona toteutettu seksuaalirikollisille suunnattu kuntoutusohjelma. Ohjelma soveltuu kaikille seksuaalirikollisille sukupuoleen, vankilakertalaisuuteen, eli siihen kuinka monta kertaa henkilö on ollut vankilassa, tai äidinkieleen katsomatta. Uusi Suunta - ohjelma pohjautuu positiiviseen psykologiaan ja siinä käytetään pääasiassa kolmea eri teoriataustaa. Nämä teoriat ovat kognitiivis-behavioraalinen kuntoutusteoria, RNR- teoria sekä Good Lives Model- teoria. Nämä teoriat käydään läpi myöhemmin opinnäytetyössäni. Ohjelma kestää noin 12 viikkoa, sisältäen noin 12 istuntoa ja siinä edetään ohjelmaan tehdyn käsikirjan mukaan. Ohjelma soveltuu käytettäväksi niin vankilassa kuin vapaudessa suoritettavissa rangaistuksissa.

Opinnäytetyöni olen toteuttanut laadullisena tutkimuksena. Haastatteluaineiston olen kerännyt teemahaastatteluin. Haastatteluihin osallistui neljä Uusi Suunta- ohjelman suorittanutta seksuaalirikoksesta tuomittua miestä. Aineiston analysoin sisällönanalyysi menetelmällä.

Opinnäytetyöni teoria taustana käytin kuntouttavaa toimintaa sekä uusintarikollisuuteen vaikuttamista. Teoria osassa käyn läpi Rikosseuraamuslaitoksessa tapahtuvaa kuntouttavaa työtä, seksuaalirikollisten kuntoutusta sekä Good Lives Model- kuntoutusteoriamallia (suom. hyvän elämän malli).

Pidän tärkeänä, että seksuaalirikollisuutta ja seksuaalirikoksiin syyllistyneitä tutkitaan, jotta pystyttäisiin kehittämään toimivia uusintarikollisuutta ehkäiseviä kuntoutusmuotoja. Uusi Suunta- ohjelma on uusi Rikosseuraamuslaitoksessa, joten sen kehittämistyö on erityisen tärkeää. Koen tärkeänä, että ohjelman läpikäyneiden ääni tulee kuuluviin, koska viime kädessä he tietävät kuinka hyvin ohjelma heille toimii. Uusi Suunta - ohjelmasta on aikaisemmin tehty kaksi muuta opinnäytetyötä, jotka ovat käsitelleet ohjaajan näkökulmaa sekä käsikirjan toimivuutta.

2 Kuntouttavatyö rikosseuraamusalalla

Vankeuslaki määrittelee kuntoutuksen osana vankeuden täytäntöönpanon tavoitetta.

”Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana.” (Vankeuslaki 2013:1)

Kuntouttamisen voi ymmärtää monella tapaa ja usein se liitetään fyysiseen kuntouttamiseen. Suvikas, Laurell ja Nordman (2011) määrittelevät kirjassaan Kuntouttava lähihoito kuntoutuksen kapeaan ja laajaan merkitykseen. Kapealla merkityksellä tarkoitetaan jonkin yksittäisen asian kuntouttamista esimerkiksi fyysisen vamman kun taas laaja merkitys kattaa kuntoutuksen uusien mahdollisuuksien avartajana, elämän mielekkyyden löytämisenä, arjen esteiden poistamisena ja syrjäytymisen ehkäisijänä. (Suvikas jne. 2011:9.)

Laine (2007) määrittelee kuntoutuksen toimiksi, joilla yksittäiseen rikoksentekijään pyritään rangaistuksen aikana vaikuttamaan, että taipumus syyllistyä uusiin rikoksiin vähentyisi ja mahdollisuudet yhteiskunnassa hyödyllisenä kansalaisena elämiselle lisääntyisi. Rikollisten kuntoutus ei sinällään ole uusi ajatus, vaan sitä on jollakin tasolla toteutettu aina, mutta vasta 1900 - luvulla se saavutti suuremman mittakaavansa. (Laine 2007:263,264.)

Rikosseuraamuslaitos pyrkii vähentämään uusintarikollisuutta tarjoamalla tuomituille kuntouttavaa toimintaa. Kuntouttava toiminta voidaan mieltää ryhmä- tai yksilötoiminnaksi, tietyn erikoishenkilöstön toiminnaksi tai osaksi kaikkea rikosseuraamusalalla tapahtuvaa työtä. (Rantanen 2009:107-109.) Yksilötyön osuus on ollut kasvussa etenkin yhdyskuntaseuraamustyössä. Yksilöohjelmat on hyvä vaihtoehto silloin kuin ohjelmityön perusteita ei ole tai sopivaa ryhmää ei löydy. (Lavikkala 2011:121-122.) Ryhmämuotoisten kuntoutusohjelmien haasteena voi olla myös monikulttuurisuus ja vankiaineksen muutos (Rantanen 2009:8.).

Kuntouttavien ohjelmien avulla pyritään parantamaan tuomitun valmiuksia rikoksettomaan elämään. Rikosseuraamuslaitoksessa toteutettava ohjelmityö voidaan jakaa yleisohjelmiin, rikosperusteisiin ohjelmiin sekä päihdekuntoutukseen osana oleviin ryhmämuotoisiin ohjelmiin. Yleisohjelmissa pyritään vaikuttamaan rikolliseen käyttäytymiseen eikä ne ole sidonnaisia tiettyihin rikoksiin syyllistyneille. Yleisohjelmia voidaan suunnata laajalle joukolle. Rikosperusteiset ohjelmat ovat taas suunnattu tiettyyn rikostyyppiin syyllistyneille. Rikosperusteisissä ohjelmissa pyritään vaikuttamaan tiettyyn rikolliseen käyttäytymiseen. Rikosperusteisia ohjelmia on tarjolla esimerkiksi väkivalta- ja seksuaalirikokseen syyllistyneille. Päihdekuntoutusohjelmat on suunnattu päihdeongelmallisille vangeille. (Kuntouttava toiminta.)

Akkretointi, eli hyväksymismenettely tuli käyttöön Rikosseuraamuslaitoksessa vuonna 2002. Rikosseuraamuslaitoksessa tapahtuva käsikirjaan perustuva tavoitteellinen kuntoutus ja toimintaohjelmat käyvät läpi hyväksymismenettelyn. Hyväksymismenettelyssä asiantuntijaryhmä, joka koostuu monen eri alan asiantuntijoista, tarkastaa ja hyväksyy toiminnan. Menettelyllä on tarkoitus varmistaa, että ohjelmat vaikuttavat uusinta rikollisuuteen. (Kuntouttava toiminta.)

2.1 Kognitiivis-behavioraaliset kuntoutusohjelmat

Kognitiivis-behavioraalinen terapia on yksi psykoterapian muodoista, joka on useissa tutkimuksissa todettu toimivaksi terapiamuodoksi monissa eri asioissa. Se eroaa muista psykoterapian muodoista sillä, että kognitiivis-behavioraalisessa teoriassa keskitytään enemmän nykyisyyteen ja siinä on keskeistä pyrkiä ratkaisemaan ongelmia. Kognitiivis-behavioraalinen terapia auttaa ihmistä tunnistamaan omat ahdistavat ajatuksensa sekä arvioimaan ajatusten todennukaisuutta. Terapiassa pyritään muuttamaan ihmisen ajatusmaailmaa, jotta hän voisi paremmin. (What is CBT.)

Kognitiivis-behavioraalisisessa terapiassa terapeutti rohkaisee ja ohjaa asiakastaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ongelmansa. Tavoitteena on, että asiakkaasta tulee oman itsensä terapeutti. Tämän vuoksi kognitiivis-behavioraaliset terapiat voivat olla määräaikaista ja yleensä riittävä määrä on 6-12 tapaamiskertaa. Pidempi kuntoutusjakso voi olla tarpeen, jos henkilöllä on esimerkiksi persoonallisuushäiriöitä. (Goals of cognitive therapy.)

Kognitiivis-behavioraalisisissa ohjelmissa pyritään muuttamaan henkilön käyttäytymistä ja ajatuksia (Seksuaalirikollisten hoito 2009:35). Kognitiivisten kuntoutusohjelmien pääpaino on rikoksiin liittyvissä uskomuksissa, uhriempatian lisäämisessä ja uusien sosiaalisten taitojen lisäämisessä (Haapasalo 2008:199).

Kognitiivis-behavioraaliset ohjelmat pohjautuvat kognitiivisen terapiaan. Kognitiivisessä terapiassa asiakkaan ja työntekijän välille pyritään luomaan avoin ja tasavertainen vuorovaikutussuhde. Oleellista kognitiivisessä terapiassa on sokraattinen työskentelyote. Se tarkoittaa sitä, että terapiaprosessin aikana työntekijä esittää kysymyksiä joilla hän rohkaisee asiakasta itsenäiseen ajatteluun ja tekemään omia johtopäätöksiä. (Hakanen 2008:16-17.)

Rikosseuraamuslaitoksessa toteutetaan noin kymmentä eri kognitiivis-behavioraaliseen teoriaan perustuvaa kuntouttavaa ohjelmaa (Kuntouttava toiminta). Kognitiivis-behavioraaliset toimintaohjelmat rantautuivat Suomeen 1990 - luvun lopulla (What Works 2003:4).

Myös retkahtamisen estämiseen tähtäävissä kuntoutusohjelmissa on kognitiivisia elementtejä. Tällaisten ohjelmien tavoitteena on tunnistaa riskialttiit tilanteet, joissa retkahdus voi sattua, eli tilanne voi johtaa poikkeaviin seksuaalisiin tekoihin. Tarkoituksena on kehittää ongelmanratkaisutaitoja, joiden avulla henkilö pystyy toimimaan riskitilanteissa toisin. (Haapasalo 2008:250.)

2.2 Kuntoutuksen vaikuttavuus

Kuntoutuksen vaikuttavuus nousee usein keskeisimmäksi kysymykseksi kuntoutuksesta puhuttaessa (Rantanen 2008:109). Kuntoutuksen vaikuttavuutta Rikosseuraamusalalla mitattaessa mittarina toimii yleensä vankilaan palaaminen. Toisaalta voitaisiin myös ajatella, että esimerkiksi rikosten lieveneminen tai rikostyyppin muuttuminen kertoisi vaikuttavuudesta (Kiehelä & Tyni 2009:33).

Vaikuttavuus käsitteenä tarkoittaa, niitä hyödyllisiä seurauksia, joita kuntoutuksessa saavutetaan. Kuntoutuksen tavoitteet voivat olla yhteisöllisiä, yksilöllisiä tai jotakin muita pyrkimyksiä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon kuntoutuksen tavoitteena on kohentaa hyvinvointia tai hidastaa huonovointisuutta. Hyvinvoinnin suoranainen mittaaminen on käytännössä lähes mahdotonta, joten sitä mitataan yleensä määrällisin menetelmin, esimerkiksi hoitokertojen toistuvuudella tai hoidossa olevien määrällä. Vaikuttavuustutkimuksen kannalta ongelmallista on, ettei kuntoutuksen vaikuttavuuden arviointiin ole kehitetty standardoituja mittausmenetelmiä. (Aalto & Rissanen 2002:3.)

Rikollisten toimintojen ja ohjelmien vaikuttavuudesta ei aina löydy yksimielisyyttä asiantuntijoidenkaan kesken. Jokin ohjelma voi toimia jossakin maassa ja vankilassa hyvin ja vähentää uusintarikollisuutta, mutta jossain toisessa paikassa se ei ole aiheuttanut mitään muutosta. Eroja voi olla esimerkiksi toimintojen tai ohjelmien toteutuksessa ja rikollisissa. Toiset ohjelmat toimivat vain tiettyyn rikollisryhmään. Pääsääntöisesti kuitenkin ollaan yhtä mieltä siitä, että perinteiset psykoanalyttiset ja psykodynaamiset terapiamallit sekä strukturoimattomat mallit eivät vähennä uusintarikollisuutta. (Laine 2007:272-274.)

Olosuhteilla, joissa ohjelmia toteutetaan, on suuri merkitys ohjelman onnistumisen kannalta. Lisäksi persoonalla ja henkilön kehityshistorialla on merkitystä kuntoutuksen vaikuttavuudessa. Myös omalla muutosmotivaatiolla on merkitystä etenkin ohjelman loppuun asti saattamiseen. Onnistunut jonkin hoito-ohjelman läpikäyminen ei automaattisesti tarkoita rikoksettoman elämän aloittamista. Rikoksentehtäjän elämässä voi tapahtua monia kriisejä sekä sosiaalisia ongelmia, jotka johtavat uuteen rikokseen. Rikosseuraamuslaitoksessa tarjotun kuntoutuksen lisäksi, muilla palveluilla on merkittävä rooli syrjäytymiskiirteen katkaisussa. Muita palveluita ovat muun muassa asumispalvelut, työnsaanti palvelut sekä talouteen liittyvien asioiden

hoito. Tällaisia muutettavissa olevia riskitekijöitä kutsutaan dynaamisiksi riskitekijöiksi. Staattisia, eli pysyviä riskitekijöitä, ovat muun muassa ikä ja sukupuoli. (Haapasalo 2008:243-244,246.)

Toimintaohjelmien vaikuttavuutta on tutkittu esimerkiksi vuonna 2005 rikosseuraamusviraston käynnistämässä Cognitive Skills - ohjelman vaikuttavuustutkimuksessa. Cognitive Skills - ohjelma aktivoi ohjelmaan osallistuvia arvioimaan omaa toimintaa ja ajatusmaailmaa sekä löytämään parempia ongelmanratkaisutaitoja ja uusia toimintamalleja. Mukana oli tuolloin 355 ohjelman aloittanutta vankia ja 469 vertailuhenkilöä. Ohjelman keskeytti yhteensä 107 vankia. Tutkimuksen päätyttyä tulokset osoittivat, että vankilaan palaamisen todennäköisyys ohjelman suorittaneilla oli pienempi kuin vangeilla, ketkä eivät suorittaneet ohjelmaa. (Kiehelä, & Tyni 2009:29-31.)

Kuusinen kirjoittaa terapeutisesta vuorovaikutuksesta (2008) ja nostaa esille sen kuinka terapeutin ja potilaan välinen vuorovaikutus vaikuttaa terapian tuloksellisuuteen. (Kuusinen 2008:39.) Myös tutkimuksessa, jossa tutkittiin kriminaalihuollon asiakkaiden ja työntekijöiden mielipiteitä merkittävistä asioista yhteistyösuhteissaan, todettiin työntekijän ja asiakkaan välisen suhteen ja vuorovaikutuksen olevan merkittäviä. Tutkimuksessa tuli ilmi, että ensimmäinen tapaaminen ja siitä saatu vaikutelma oli monelle merkittävä. (Järvinen 2007:141.)

Useissa terapiatutkimuksissa on havaittu, että asiakkaan näkökulmasta terapian vaikuttavia asioita ovat nimenomaan kokemus tulla kuulluksi ja hyväksytyksi tulemisen tunne. Asiakkaat, joihin terapia on vaikuttanut onnistuneesti, ovat nostaneet esille tärkeitä terapeutin ominaisuuksia, esimerkiksi empatiakyvyn ja hyväksyvyyden asiakasta kohtaan. Terapiasuhdetta voi myös verrata kiintymyssuhteeseen. Terapeutista voi tulla asiakkaalle avunlähde, eräänlainen kiintymyksenkohde. Turvallisuuden tunne helpottaa asiakasta tutkimaan omaa mieltään ja uskaltautua toimimaan uusilla tavoilla. Terapeutille tärkeitä ominaisuuksia ovat läsnäolo ja aito kuuntelemisen taito. (Kuusinen & Wahlström 2012:94-98.)

Psykoterapioissa hoidon päämäärää ei yleensä voi saavuttaa, jos asiakkaasta tuntuu, ettei hoito tue tai auta häntä. Terapeutin ja asiakkaan välistä suhdetta ei voi luoda keinotekoisesti, vaan se kehittyy pikkuhiljaa terapeutin osoittamalla olevan sen luottamuksen arvoinen. Positiivinen vuorovaikutussuhde asiakkaan ja terapeutin välillä vaikuttaa positiivisesti asiakkaan motivaatioon tehdä yhteistyötä terapeutin kanssa. (Tamminen 2010:133-134.)

3 Seksuaalirikollisuus Suomessa

Rikoslain 20 luku määrittelee seksuaalirikoksiin seuraavat teot; raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen sukupuoliyhteyteen, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksi-

käyttö, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, seksi-kaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, seksipalvelujen ostaminen nuorelta, lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin, sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen, paritus sekä törkeä paritus (rikoslaki 2013:20).

Rikoslaisissa määritellyt seksuaalirikokset voidaan jakaa eri ryhmiin, jotta rikosten hahmottaminen helpottuisi. Yksi tapa ryhmitellä teot on jakaa ne esimerkiksi pakottamisrikoksiin, hyväksikäyttörikoksiin ja taloudellisiin hyväksikäyttörikoksiin. (Matikkala 2010:102.)

Poliisin tietoon tullut seksuaalirikollisuus on ollut pitkällä tähtäimellä kasvussa. Vuonna 2012 poliisi tilastoi yhteensä 1009 rikosta, joiden rikosnimikkeenä oli raiskaus, törkeä raiskaus tai pakottaminen sukupuoliyhteyteen. Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä kirjattiin saman vuonna 1567 tapausta. Verrattaessa esimerkiksi vuoteen 2003 luvut ovat huimaa. Raiskausrikokset ovat lähes kaksinkertaistuneet ja lapseen kohdistuneet teot jopa reilusti yli kaksinkertaistuneet. Kaikki poliisin tietoon tulleet seksuaalirikokset eivät kuitenkaan johda tuomioon. (Rikollisuustilanne 2012:100,108.)

Syynä rikosten määrälliseen kasvuun voi olla monia. Esimerkiksi ilmoituskynnys voi olla madaltunut, poliisi on voinut olla aktiivisempi omassa toiminnassaan tai sitten teot ovat oikeasti lisääntyneet. Yhtä selitystä on varmaan turha hakea, vaan kyse on kaikkien selitysten yhteissummasta. Seksuaalirikollisuus on silti edelleen suurimmaksi osaksi piilorikollisuutta, joka vaikeuttaa rikollisuuden tilastointia. (seksuaalirikollisten hoito 2009:17.)

Seksuaalirikoksissa on tyypillistä ongelmat todistamisen kanssa. Tämä korostuu erityisesti silloin kuin uhrina ovat olleet pienet lapset, joilla ei ole samaa kykyä kertoa asioista kuin vanhemmilla. Lisäksi usein on tarvetta, aiheen arkaluontoisuuden vuoksi, pitää oikeuskäsittely salaisena ja salata siihen liittyvät asiakirjat. Seksuaalirikoksista saadut tuomiot ovat usein ankarahkoja ja selkeästi suurin osa tuomituista rikoksentehtäjistä on miehiä. (Matikkala 2010:91-92.)

Seksuaalirikollisten uusimisriskistä ei ole saatavilla yhdenmukaista tutkimustietoa. Vaihteleviin tutkimustuloksiin vaikuttaa esimerkiksi erilaiset tulkinnat rikoksen uusimisesta. Joissakin tutkimuksissa uusimiseksi lasketaan vain seksuaalirikokset ja joissakin muut rikolliset teot. Lisäksi oikeustilastoissa näkyvä uusiminen ei vastaa todellista tilannetta piilorikollisuuden vuoksi. Kuitenkin tutkimustulokset näyttäisivät viittaavan siihen, että seksuaalirikollisilla olisi matalampi uusimiskynnys kuin esimerkiksi väkivalta- ja omaisuusrikollisilla. (Seksuaalirikollisten hoito 2009:32.)

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemän selvityksen (2008) mukaan seksuaalirikollisten uusimisriski on pieni. Tutkimuksessa mukana olleista seksuaalirikoksesta tuomituista kaksi prosenttia oli saanut uuden tuomion seksuaalirikoksesta kolmen vuoden kuluessa. Yhdeksän seurantavuoden jälkeen seksuaalirikoksen oli uusinnut 5,6% seuratuista. Uusimisriski oli suurin sukupuolisiveellisyttä loukkaavien kuvien levittämisestä syyllistyneillä. Tutkimuksessa seurattiin Suomen henkilötunnuksen omaavia seksuaalirikollisia, jotka näkyivät oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämässä tuomiolauselmajärjestelmän rikosasiainrekisterissä vuosina 1999-2007. (Hinkkanen 2009:79-82.)

4 Seksuaalirikollisten kuntoutus

Seksuaalirikolliset ovat epäyhtenäinen joukko yksilöitä, joita on mahdotonta arvioida tai hoitaa käyttäen kaavamaisia menetelmiä. Joitakin yleispäteviä, hoidossa keskeisiä seikkoja voidaan kuitenkin esittää. Seksuaalirikollisten kuntoutuksessa pyritään sekä käyttäytymisen että ajatusten muokkaamisella vaikuttamaan uusintarikollisuuteen. Käyttäytymiseen on pyritty vaikuttamaan erilaisin terapiamuodoin. Kuntoutuksella pyritään vaikuttamaan seksuaalirikollisten ajatuksiin, etenkin ajatusvääristymiin. Ajatusvääristymillä tarkoitetaan ajattelutapaa, jolla teko oikeutetaan, esimerkiksi ”uhri halusi seksiä”, ”teko ei vahingoittanut ketään” tai ”teko oli uhrille oikein”. Ajatusvääristymiin ja muihin kognitiivisiin erityispiirteisiin puuttuminen oli harvinaista varhaisissa hoitomuodoissa, mutta tänä päivänä hyvin tavanomaista. (Haapasalo 2008:195-196.)

Seksuaalirikollisille suunnatuissa kuntoutusohjelmissä keskitytään ainakin seuraaviin seitsemään aihealueeseen:

1. Tekoihin johtavien riskitekijöiden tunnistaminen
2. Kieltämisen käsittely
3. Kognitiivisten vääristymien vähentäminen
4. Uhriempatian lisääminen
5. Sosiaalisen toimintakyvyn lisääminen
6. Poikkeavan seksuaalisen kiihotuksen vähentäminen
7. Mahdollisten tekijän omien uhrikokemusten käsittely

(Haapasalo 2008:196-197.)

Onnistuneessa kuntoutuksessa otetaan huomioon myös ympäristö ja yhteisölliset tekijät. Näiden tekijöiden vaikutusta uusimisriskiin on hyvä pohtia. Perheensisäisissä hyväksikäyttö tapauksissa tämä voi olla hankalaa ja tällöin on tärkeää ottaa koko perhe huomioon ja järjestää kaikille osapuolille hoitoa ja kuntoutusta. (Haapasalo 2008:199.)

Seksuaalirikoksesta tuomittujen kuntoutuksessa käytetään erilaisia terapioita ja kuntoutusohjelmia. Vuodesta 1998 Suomessa käytössä ollut STOP -ohjelma toimii kognitiivis-behavioraalisen periaatteen kautta. STOP - ohjelma on ryhmämuotoinen toimintaohjelma, jonka tarkoituksena on uusintariskin vähentäminen ja se on tarkoitettu ehdottomaan vankeuteen tuomituille miespuoleisille seksuaalirikollisille. STOP- ohjelma on kestoltaan 180 tuntia ja sen keskeisenä sisältönä on seksuaalirikoksiin liittyvien ajatus- ja toimintamallien tiedostaminen ja työstäminen, uhrille teosta koituneiden haittojen tiedostaminen ja rikoksettomaan elämään valmistautuminen. STOP - ohjelma toimii tällä hetkellä Riihimäen vankilassa. Ohjelma on ainut ryhmämuotoinen kuntoutusohjelma, joka on tarkoitettu ainoastaan seksuaalirikollisille. Tämän lisäksi Rikosseuraamuslaitos tarjoaa kuntoutusohjelmia ja muuta toimintaa, joka ei ole sidoksissa rikostyyppiin. (Uusintarikollisuuteen vaikuttavat toimintaohjelmat.)

Suomesta puuttuu toistaiseksi tavoitteellinen seksuaalirikollisuuden ennaltaehkäisyyn pyrkivä työ. Saksassa käytössä ollutta Dunkelfeld- hoitomallia on esitetty tuotavaksi Suomeen Åbo Akademin toimesta ja se on saanut jo rahoitusta Oikeusministeriöltä. Dunkelfeld- hoitomallin avulla pyritään ennaltaehkäisemään lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia. Hoito on vapaaehtoista. Myös esimerkiksi Ilossa-Britanniassa, Ruotsissa, Hollannissa, Kanadassa ja Itävallassa on käytössä jokin ennaltaehkäisevä hoitomalli. (Alanko & Santtila, Haaste 1/2013.)

Seksuaalirikollisten uusimisriskiin on pyritty vaikuttamaan jo 1960-luvulta lähtien hormonipohjaisella lääkehoidolla. Lääkityksen vaikutus perustuu testosteronin ja sukupuolisen halun väliseen yhteyteen. Lääkehoidolla pyritään testosteronin määrää vähentämällä hillitsemään tarvetta jatkaa seksuaalirikoksiin johtavaa käyttäytymistä. Hormonaalisen lääkehoidon lisäksi uusimisen ehkäisyyn on käytetty myös selektiivisiä serotoniinin takaisinoton estäjiä, joita käytetään muun muassa masennuksen ja pakko-oireisen häiriön hoitoon sekä naltreksonia, jota käytetään esimerkiksi alkoholismien hoidossa. Suomen lainsäädäntö ei mahdollista seksuaalirikollisten velvoitteellista lääkehoitoa, vaan se perustuu vapaaehtoisuuteen. Vapaaehtoinen lääkehoito on ollut vähäistä. (Seksuaalirikollisten hoito 2009:39,40.)

4.1 Good Lives Model kuntoutusteoriamalli

Good Lives Model (lyh. GLM) on eräänlainen positiiviseen psykologiaan perustuva kuntoutusteoriamalli, joka on toiminut kehyksenä useissa seksuaalirikollisten kuntoutusohjelmissa kansainvälisellä tasolla. GLM pyrkii vaikuttamaan rikoksen uusimiseen auttamalla rikoksentehtäjä löytämään omat vahvuudet ja valmiudet elämään. (Good Lives Model.)

Positiivisen psykologian perusidea on keskittyä ihmisen vahvuuksiin ja kykyyn selviytyä. Sen avulla tuetaan ja vahvistetaan ihmisen vahvuuksia sekä etsitään uusia. Ihmisen ongelmiin, puutteisiin tai kielteisiin tunteisiin keskittymisen sijaan positiivisessa psykologiassa keskity-

tään siihen mikä tuottaa hyvää mieltä ja kuinka hyveitä ja vahvuuksia pystytään edistämään. (Ojanen 2007:9,315.)

GLM:n perustuvuus positiiviseen psykologiaan näkyy konkreettisesti sanoissa ja sanamuodoissa, joita GLM:ssä käytetään. Teoriassa puhutaan esimerkiksi elämän muutoksesta eikä uusintarikollisuuden ehkäisystä. (Ward & Maruna 2007:127.) Positiiviselle psykologialle on ominaista keskittyä ihmisten vahvuuksiin. Kuntoutuksen suuntautuminen positiiviseen psykologiaan on vahvistunut viimeisen vuosikymmenen aikana. (Ward & Fisher 2006:153.)

GLM kuntoutusteoria mallia pidetään RNR-mallia täydentävänä teoriana. Lyhenne RNR tulee sanoista risk, need ja responsivity (suom. riski, tarve ja reagointityyli). Mallin mukaan riskien ja tarpeiden kartoittamisen lisäksi on tärkeää keskittyä siihen, kuinka ihminen reagoi kuntoutukseen ja siihen liittyvään vuorovaikutukseen. Mallin mukaan kuntoutuksessa tulisi ottaa huomioon henkilön motivaatio, oppimistavat ja henkilökohtaiset ominaisuudet. (Ward & Maruna 2007:44,49,142.)

GLM eroaa muista kuntoutusteorioista, koska sen tavoitteena ei ole ainoastaan uusintarikollisuuden vähentäminen. Teorian mukaan uusintarikollisuuden vähentäminen on tärkeä tavoite, mutta ei riitä rikoksentekijän motivoimiseen. (Willis jne. 2012.)

4.1.1 GLM teoria

GLM mallin ollessa uusi teoriamalli siitä keskustellaan ja sitä myös kritisoidaan. GLM mallin toimivuudesta ja teoriataustan vahvuudesta on herännyt paljon kysymyksiä. GLM teoriatausta nojaa vahvasti ensisijaisiin oletuksiin ihmisluonnosta ja perusarvoista. Malli näkee ihmisen sosiaalisina hahmoina, jotka etsivät elämän tarkoitusta sosiaalisesta kanssakäymisestä ja henkilökohtaisista saavutuksista. GLM mallin mukaan ihminen on aktiivinen ja tavoitehakuinen. (Ward & Maruna 2007:142-143,146.)

GLM ei ole kehitetty pelkästään seksuaalirikollisille, vaan sen teoriaa voi hyödyntää muidenkin rikoksentekijöiden kuntoutuksessa. Mallin kehittäjä Tony Ward yhdessä Shadd Marunan kanssa uskovat, että rikoksen teolla pyritään saavuttamaan tiettyjä inhimillisiä tavoitteita ja tarpeita. Tällaisia tarpeita ovat Wardin ja Marunan mukaan henkinen ja psyykinen hyvinvointi, tietämys, ihmissuhteet, pärjääminen, toimijuus, sisäinen rauha, yhteisöllisyys, henkisyys, onnellisuus ja luovuus. Joissakin tilanteissa tarpeiden ja tavoitteiden saavuttaminen voi johtaa antisosiaaliseen käyttäytymiseen. Tällöin ensisijaisia tarpeita (engl. primary goods) pyritään saavuttamaan toissijaisin keinoin (engl. secondary goods). (Ward & Maruna 2007:107-114.) Toisin sanoen, kuten Ward ja Fisher (2006) väittävät, ensisijaisten tarpeiden vääränlai-

nen tavoittelu voi johtaa psykologisiin, sosiaalisiin ja elämän tapoihin liittyviin ongelmiin (Ward & Fisher 2006:150.).

Wardin ja Marunan (2007) mukaan hyvän edistämisellä ja riskienhallinnalla on suora yhteys kuntoutuksessa. GLM malli pohjautuu tähän ajatukseen. He esittävät, että keskittyminen hyviin asioihin ja tavoitteisiin vähentää dynaamisia riskitekijöitä. Toisin sanoen auttamalla yksilöä saavuttamaan hyviä asioita rikoksettomien keinoin voi vaikuttaa positiivisesti tarpeisiin tehdä rikollisia tekoja. (Ward & Maruna 2007:107-108.)

GLM teorian voi jakaa kolmeen eri tasoon. Ensimmäinen taso sisältää yleiset periaatteet joita mallissa käytetään, tavoitteet ja tarpeiden määrittely. Toinen osa on etiologiset oletukset, syiden ja seurausten tutkiminen. Toisessa osassa keskitytään rikosten selittämiseen ja syiden tunnistamiseen. Kolmanteen osaan kuuluu vaikuttavuus, tavoitteet, arvot ja periaatteet. (Ward & Maruna 2007:111.)

4.1.2 GLM apuna seksuaalirikollisten kuntoutuksessa

Fernandez (2006) kirjoittaa artikkelissaan positiivisuuden merkityksestä seksuaalirikollisten kuntouttamisessa. Kuten jo aikaisemmin todettiin, GLM teoria perustuu positiiviseen psykologiaan, joka pyrkii välttämään negatiivisuutta. Jos kuntoutuksessa keskitytään pelkästään negatiivisiin asioihin, kuten riippuvuuksiin ja seksuaaliseen poikkeavuuteen, asiakas voi mieltää sen halventamisena. Tämä voi aiheuttaa ristiriitoja työntekijän ja asiakkaan välille. Aikaisemmin seksuaalirikollisten kuntouttamisessa on käytetty negatiivisia sanoja ja ilmaisuja. Pää tavoite kuntoutuksessa on ollut poistaa ongelmat eikä keskittyä olemassa oleviin vahvuuksiin. Keskittymällä enemmän positiivisiin asioihin ja vahvuuksiin asiakas voi helpommin tunnistaa omat vahvuutensa ja löytää tapoja saavuttaa tavoitteensa muilla kuin rikollisin keinoin. (Fernandez 2006:187,191.)

Englannissa ja Walesissa on käytössä N-SOGP ryhmäkuntoutusohjelma seksuaalirikollisille (engl. Northumbria sex offender group programme). Ohjelma kestää yhteensä 180 tuntia ja koostuu kahdesta osiosta. Ensimmäisessä osiossa käydään läpi esimerkiksi uhriempatiaa, tekijän ongelmanratkaisutaitoja ja ajatusvääristymiä. Toinen osio, Better Lives Module (lyh. BL), perustuu GLM teoriaan. Osio oli aikaisemmin ollut uusintarikollisuuden ehkäisy, Relapse Prevention Module (lyh. RP). Ohjelmasta tehtyä tutkimusta varten oli haastateltu 20 ohjelman käynyttä. 15 heistä oli käynyt ohjelman uudemman version, jonka toinen osia perustuu GLM teoriaan. Haastatteluista kävi ilmi, että pääosin haastateltavat eivät pitäneet ohjelmaa soveltuvana heille, jotka eivät ole käyneet aikaisemmin kuntoutusohjelmia sen sisällön ja termien haastavuuden vuoksi (8/11). Monet kuitenkin uskoivat ohjelmalla olevan positiivinen vaikutus motivaatioon (8/11) ja saman verran haastateltavia pitivät GLM teoriaan pohjautuvaa BL osio-

ta parempana vaihtoehtona muihin seksuaalirikollisten kuntoutusohjelmiin verrattuna. (Harkins jne. 2012.)

4.2 Uusi Suunta yksilöohjelma seksuaalirikollisille

Uusi Suunta on psykologi Nina Nurmisen kehittämä strukturoitu yksilöohjelma seksuaalirikoksesta tuomituille miehille ja naisille. Ohjelma soveltuu käytettäväksi sekä vankilassa että vapaudessa rangaistusta suorittaville seksuaalirikollisille. (Nurminen, N.2012:7.)

Ohjelma koostuu kolmesta osasta, joista jokainen perustuu tiettyyn taustateoriaan ja viimeaikaiseen tutkimustietoon. Taustateorioina on käytetty motivoivan haastattelun menetelmiä sekä kognitiivis-behavioraalista kuntoutusteoriaa, RNR-teoriaa (risk, need, responsivity-principles) ja Good Lives Model- teoriaa. Ohjelman keskeisinä tavoitteina on lisätä tuomitun ymmärrystä omaan tekoonsa ja antaa valmiuksia siihen, miten tekijä voisi tulevaisuudessa olla tekemättä seksuaalirikoksia, auttaa tuomittua tunnistamaan ne tekijät, jotka ovat saaneet hänet pyrkimään mielekkääseen / hyvään elämään epäsuotavin keinoin sekä auttaa tuomittua löytämään valmiuksia myönteisten tavoitteiden asettamiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen. (Nurminen, N. 2012:7-8.)

4.2.1 Ohjelman toteutus

Uusi Suunta ohjelman kesto 12 viikkoa, sisältäen 12 istuntoa. Tarvittaessa ohjelman voi suorittaa siten, että istuntoja on kaksi kertaa viikossa ja kokonaiskesto tällöin kuusi viikkoa. Tarvittaessa osioihin voi käyttää lisäistuntoja. Yksi istunto kestää noin 60 - 90 minuuttia. (Nurminen 2012:14-15.)

Ohjelman vetäjällä on käytössään ohjelmakäsikirja, jonka mukaan ohjelmassa edetään. Käsikirjassa on käyty läpi yksityiskohtaisesti jokainen istunto, sisältö, tavoitteet ja toimintatavat. Ohjaajille järjestetään vaadittava koulutus. Uusi Suunta ohjaajakoulutuksen lisäksi ohjaajalla tulee olla käytyä ainakin *Motivoivan haastattelun* ja *Seksuaalirikollisen kanssa työskentely* koulutukset. (Nurminen 2012:8.)

Ensimmäinen osa, osa A, käsittää kaksi istuntoa. Istuntojen pääteema on *mitä tapahtui*, eli teosta puhuminen. Osa perustuu motivoivan haastattelun menetelmiin. Tässä vaiheessa tavoitteena on vähentää tekoon liittyvää mahdollista kieltämistä tai vähättelyä. Vaikka rikoksentekijä ei kieltäisi tai vähättelisi tekoaan, on ensimmäinen osia syytä käydä läpi. Tällöin tekijän omia ajatuksia teostaan on helpompi kartoittaa. (Nurminen 2012:13.)

Motivoivan haastattelun tavoitteena on vahvistaa asiakkaan sisäistä muutosmotivaatiota itselleen haitallisessa käyttäytymisessä. Se on asiakaskeskeinen ohjausmenetelmä, joka lähtee liikkeelle ihmisen omista tarpeista. Menetelmän perusajatuksena on, että voimat muutokseen löytyvät ihmisestä itsestään. (Motivoiva haastattelu.)

Ohjelman toisessa osassa eli B osassa keskitytään pohtimaan syitä tekoon. *Miksi teko tapahtui ja mistä siinä oli kyse?* Osio sisältää viisi istuntoa. Osiossa käydään tekijän, teon ja ympäristön suhdetta ja niihin liittyviä piirteitä. Tavoitteena on löytää ne tekijän puutteet sekä taidot, joita rikokseton elämäntapa edellyttää. Osiossa pyritään aktivoimaan rikosentekijää tunnistamaan niitä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet rikolliseen käyttäytymiseen. Tämä osio perustuu kognitiivis-behavioraaliseen kuntoutusteoriaan ja RNR-teoriaan. (Nurminen 2012:13.)

Ohjelmassa käydään läpi Finkelhorin mallia. Mallin mukaan seksuaalirikoksen tekijällä on oltava voimakas motivaatio tekoon. Tekijän on voitettava omat sisäiset estonsa, ulkoiset estot ja uhrin vastustus, jotta teko tapahtuisi. Finkelhorin mallin mukaan on olemassa neljä askelta seksuaalirikokseen;

1. Seksuaalisen hyväksikäytön syy
2. Sisäisten estojen voittaminen
3. Ulkoisten estojen voittaminen
4. Uhrin vastustuksen voittaminen

(Sanderson 2002:36-41.).

Kolmannessa osassa, C osassa, kysytään *mitä tarvitaan, ettei tekoa enää tapahdu*. Osion keskeisenä käsitteenä on elämän uusi suunta. Tavoitteena on saada rikosentekijä ymmärtämään rikollinen tekonsa käyttäytymisenä ja toimintatapana saavuttaa hyvän elämän ensisijaisia tarpeita. Tämä tarkoittaa sitä, että rikosentekijän tavoittelemat päämäärät ovat olleet hyviä ja oikeita, mutta keinot päämäärien saavuttamiseen vääriä ja laittomia. Ohjaajan tulee tukea tekijää oppimaan uusia keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhtenä tavoitteena on myös lisätä tekijän ongelmanratkaisutaitoja ja valmiuksia tunnistaa suhtautumistapojaan. Rikosentekijän kokemusta sisäisestä kontrollista on pyrittävä vahvistamaan ja lisätä itsetuntemusta ja itsetuntoa. On tärkeää keskittyä positiivisiin asioihin ja vahvistaa kykyä tunnistamaan vahvuuksia. Tämä viimeinen osio kestää yhteensä viisi istuntoa. (Nurminen 2012:14.)

5 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoitus on tutkia Uusi Suunta- yksilöohjelman vaikuttavuutta tuomitun näkökulmasta sekä ohjelman läpikäymisen kokemusta. Tässä opinnäytetyössä vaikuttavuus tarkoittaa, uusintarikollisuuden ehkäisyä lisäksi, enemmänkin sitä, mitä hyötyjä tuomittu kokee saa-

neensa ohjelmasta, miltä ohjelman läpikäyminen on tuntunut ja millainen muutos itsessä on tapahtunut ohjelman läpikäymisen jälkeen. Hyödyillä voidaan tarkoittaa henkilökohtaisella tasolla esimerkiksi uusia toimintamalleja, ajatusmallien muutoksia ja/tai uusia työkaluja paremman elämän saavuttamiseen. Tämä opinnäytetyö on osa Uusi Suunta- ohjelman pilotointi-hanketta. Aikaisemmin ohjelmasta on valmistunut kaksi muuta opinnäytetyötä, joista toinen käsittelee ohjelmakäsikirjan toimivuutta ja toinen ohjaajien näkemystä seksuaalirikollisten kanssa työskentelystä.

Tutkimuskysymykseni ovat;

- Miksi ohjelmaan hakeuduttiin?
- Miltä ohjelman suorittaminen tuntui?
- Mitä hyötyä ohjelmasta oli?

6 Opinnäytetyön toteutus

Seuraavissa kappaleissa käyn läpi opinnäytetyön toteutusprosessia. Kappaleessa 6.1 esittelen haastateltavien hankkimiseen liittyviä asioita sekä haastatteluiden kulkua. Kappaleessa 6.2 käyn läpi haastateltavien perustiedot, jotka perustuvat heidän täyttämiinsä esitietolomakkeisiin (liite 2).

6.1 Haastateltavat ja haastatteluiden kulku

Opinnäytetyötäni varten haastattelin neljää Uusi Suunta- yksilöohjelman loppuun suorittanutta seksuaalirikoksesta vankeusrangaistukseen tuomittua miestä. Kaksi heistä suoritti vankeusrangaistustaan haastattelu hetkellä suljetussa vankilassa, yksi avovankilassa ja yksi oli jo siirtynyt yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkaaksi. Haastateltavien hankinnassa sain apua Riihimäen vankilan ohjaajalta, Jouni Purhoselta.

Haastateltavien määrä oli melko pieni johtuen Uusi Suunta - ohjelman suorittaneiden kokonaislukumäärästä. Asiaa hankaloitti myös se, että muutama potentiaalinen haastateltava oli jo ehtinyt vapautua, jolloin heitä ei voitu tavoittaa tutkimusta varten. Pieni otos on kuitenkin tyypillistä laadulliselle tutkimukselle, jossa keskitytään enemmän laatuun kuin määrään (Eskola & Suoranta 2000:18). Tutkimukseni kannalta pidin tärkeänä, että haastateltavat ovat suorittaneet ohjelman loppuun saakka, siksi haastateltaviksi ei valikoitunut henkilöitä, joilla

ohjelma oli jäänyt syystä tai toisesta kesken. Haastateltavien pienestä määrästä huolimatta koin kuitenkin saaneeni rikkaan aineiston, joka vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta.

Haastattelutilanteissa pyysin haastateltavilta kirjallisen suostumuksen haastatteluun (kts. liite 1). Laadin haastatteluita varten rungon haastattelukysymyksistä (kts. liite 3). Koska opinnäytetyössäni on selkeät tavoitteet ja tutkimuskysymykset, pyrin pysymään mahdollisimman etukäteen mietityissä kysymyksissä. Laaditut kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, mutta tarvittaessa esitin tarkentavia suljettuja kysymyksiä.

Nauhoitin kaikki haastattelut, jonka jälkeen litteroin, eli kirjoitin ylös sanasta sanaan, haastattelut. Litterointi oli hidasta ja aikaa vievää, mutta se helpotti aineiston käsittelemistä. Yhteensä litteroituja sivuja kertyi 39 fontin koon ollessa 12. Haastatteluiden alussa kävin lyhyesti läpi haastatteluiden kulun ja haastattelusuostumuksessa mainitut asiat. Täsmensin, ettei haastateltavien tarvitse vastata kaikkiin kysymyksiin, jos kysymys tuntuu heistä siltä. Kaikki haastateltavat allekirjoittivat suostumuksensa haastatteluun.

Haastattelut sujuivat nopeasti ja kestivät keskimäärin noin 30 minuuttia, vaihdellen kuitenkin 15 minuutin ja 45 minuutin välillä. Koin saavani riittävät vastaukset kaikkiin kysymyksiini. Osa kysymyksistä oli selkeästi haastavia ja haastateltavat pohtivat välillä vastauksiaan pitkään. Koin sen kuitenkin vain onnistumisena, kun sain heidät pohtimaan omia ajatuksiaan ja mielipiteitään. Haastatteluiden runko oli mielestäni hyvä ja sujuva. Lopussa annoin vielä jokaiselle mahdollisuuden kertoa, jos jotain jäi kysymyksistä puuttumaan tai tuli jotain sanottavaa mieleen vielä myöhemmin.

Haastatteluiden nauhoitus sujui hyvin ja äänen laatu oli hyvää. Ainoastaan viimeisen haastattelun nauhoituksessa kuului paljon taustaääniä. Tarkistin nauhoituksen heti haastattelun jälkeen, joten pystyi korjaamaan tilannetta aloittamalla litteroinnin heti kun haastattelu oli vielä tuoreessa muistissa. Haastatteluiden litteroinnin aikana ja jälkeen huomasin, että osasin hyvin poimia vastauksista tärkeitä asioita ja esittää tarvittavia jatkokysymyksiä.

6.2 Haastateltavien perustiedot

Pyysin ennen haastatteluiden aloittamista haastateltavia täyttämään esitietolomakkeet (liite 2). Yksi haastateltavista antoi erikseen suostumuksen katsoa tarvittavat tiedot vankitietojärjestelmästä.

Kaikki haastateltavat olivat tuomittu pitkäaikoihin vankeusrangaistuksiin seksuaalirikoksesta. Joukossa oli lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittuja sekä raiskausrikoksesta tuomittuja miehiä. Osa teoista oli törkeitä. Tuomion pituudet vaihtelivat noin kahdesta vuodesta yli

kahdeksan vuoden vankeusrangaistukseen. Esitietolomakkeiden mukaan haastateltavista kaksi oli käynyt aikaisemmin seksuaalirikollisille tarkoitetun STOP- ohjelman. Haastateltavien ikä-jakauma oli 26 - 53 vuotta. Kolme heistä oli ensikertalaisia, yksi oli tuomittu kerran aikaisemmin vankeusrangaistukseen. Haastateltavista kaksi eivät tuoneet esille seksuaalirikolliselle tyypillistä tekonsa kieltämistä tai vähättelyä. Yksi haastateltavista kielsi tekonsa täysin ja yksi vähätteli tekoaan selvästi.

7 Aineisto ja menetelmät

Seuraavassa esittelen laadullisen tutkimuksen menetelmää (kappale 7.1), jota käytin tässä opinnäytetyössä. Haastattelut toteutin teemahaastattelun menetelmällä, joka on kuvattu kappaleessa 7.2. Aineiston analysointia käyn läpi kappaleessa 7.3.

7.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus sopii itselleni parhaiten, koska siinä pystyn keskittymään määrällisesti pienempään otokseen syvällisemmin. Tässä tapauksessa se myös palvelee opinnäytetyöni ja työelämän tavoitteita paremmin, koska se tuo selkeästi ja syvällisesti esille vastaukset tutkimuskysymyksiini. Ohjelman läpi käyneitä seksuaalirikollisia on verrattain vielä aika vähän, joten senkin kannalta oli järkevää valita tutkimusmenetelmäksi laadullinen tutkimus.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ja ymmärtämään mahdollisimman tarkasti jotakin tapahtumaa, ilmiötä tai toimintaa. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole suurta merkitystä, koska tarkoitus ei ole ainoastaan kertoa kerätystä aineistosta, vaan rakentaa siitä näkökulmia. (Eskola & Suoranta 2000:61-62.)

Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä hypoteesittomuus, eli se ettei tutkijalla ole sellaisia ennako-oletuksia tutkimuskohteesta tai tutkimustuloksista, jotka vaikuttaisivat tutkimukseen tai rajaisivat sitä. Voidaan puhua aineistolähtöisestä analyysistä, eli tutkimuksen tarkoitus ei ole asettaa ennakkoon hypoteeseja ja vahvistaa niitä tutkimustuloksilla. Tutkijan on tutkimesta tehdessään tunnistettava ja otettava huomioon mahdolliset henkilökohtaiset ennako-oletukset. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei ole vahvistaa mahdollisia ennako-oletuksia vaan pikemminkin löytää uusia näkökulmia. (Eskola & Suoranta 2002:19-20.)

Teorian merkitys laadullisessa tutkimuksessa on merkittävä. Teoriaa tarvitaan pelkästään jo tutkimusmetodien selvittämiseen (Tuomi & Sarajärvi 2002:17-18).

7.2 Teemahaastattelu

Toteutin opinnäytetyöni haastattelut teemahaastatteluna. Teemahaastattelussa on etukäteen määrätyt teemat, joiden sisällä haastattelukysymykset pysyvät, olematta kuitenkin liian strukturoituja (Eskola & Suoranta 2000:86).

Idea teemahaastattelusta syntyi lähes automaattisesti miettiessäni tulevia haastattelukysymyksiä. Kysymykset alkoivat selkeästi muodostumaan kolmeen eri teemaa, pohjautuen vahvasti tutkimuskysymyksiini;

1. Ohjelmaan hakeutuminen
2. Ohjelman suorittaminen
3. Ohjelman jälkeen

Haastattelut ovat Suomessa yleisin tapa kerätä laadullista aineistoa. Se voidaan määritellä keskusteluksi, jota johtaa ja ohjaa tutkija. Haastattelumenetelmiä ja tapoja on useita erilaisia. Tässä opinnäytetyössä käytetty teemahaastattelu ei välttämättä vaadi tutkijalta ennakoon asetettuja kysymyksiä, vaan pelkästään teemojen määrittely voi olla riittävää. Haastattelijan tulee kuitenkin varmistaa, että etukäteen määritellyt teemat tulee käytyä läpi. (Eskola & Suoranta 2002:85-86.) Itselleni koin sopivaksi tavaksi, teemojen määrittelyn lisäksi, laatia selkeitä kysymyksiä etukäteen. Näin sain varmistettua sen, että haastatteluiden aikana käsitellään tutkimukselle olennaisia asioita.

7.3 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysin tarkoitus on tiivistää kerätty aineisto, siten ettei se sisällöllisesti muutu (Eskola & Suoranta 2002:137).

Aineiston analysointiin käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysi menetelmää. Sisällönanalyysi sopii hyvin laadulliseen tutkimukseen. Analysointi vaiheessa on tärkeää pysyä etukäteen päätetyissä tutkimuskysymyksissä ja teemoissa karsimalla pois kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen, vaikka tutkimuksen aikana tuleekin varmasti esille lisää uusia ja kiinnostavia asioita (Tuomi & Sarajärvi 2002:94).

Analysointi eteni siten, että litteroinnin ja aineiston perehtymisen jälkeen aineisto pelkistetään, eli redusoidaan, karsitaan pois kaikki epäolennainen. Pelkistämisen jälkeen jäljelle jää tutkimuskysymyksiin selkeästi liittyvät seikat. Analysointia aloittaessa tulee määrittää analyysiyksikkö. Se voi olla yksittäinen sana tai kokonainen lause. Sen jälkeen aineisto käydään läpi ja ryhmitellään, eli kluseroidaan, etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Tämän

jälkeen muodostetaan eri luokkia siten, että lopuksi päädytään johonkin teoreettiseen käsitteeseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002:111-114.)

Sisällön analyysi vaihe vaiheelta;

1. Aineiston läpikäyminen, litterointi
2. Aineistoon perehtyminen
3. Pelkistäminen, epäolennaisuuksien karsiminen
4. Pelkistettyjen ilmauksien listaaminen
5. Samankaltaisuuksien etsiminen, ryhmittely
6. Luokkien muodostaminen - ensin alaluokat sitten yläluokat
7. Yläluokkien yhdistäminen, teoreettisen käsitteen muodostaminen

(Tuomi & Sarajärvi 2002:111).

Esimerkki aineiston pelkistämisestä:

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu
<i>"Halusin vähän uudenlaisia näkemyksiä omiin ajatuksiin ja ajatusmaailmaan ja semmosta.. Hakee sitä uutta minää."</i>	Uusien näkemysten ja ajatusten saaminen
<i>"Vaik kokonaisuudessaan ohjelma oli hyvin raskas nii kyll se ehkä vois vähän niinku haastaa enemmän, pistää esimerkiks tätä hyvää elämää, minkälainen se niinku oikeesti ois yksilötasolla, et ei vaan silleen minkäläinen haluis olla vaan minkälainen oikeesti olis."</i>	Lisää haastavuutta, enemmän yksilötasolle
<i>"Ei sillä ollu mitään vaikutusta, ei hyötyy eikä haittaa, ku mulla ei oo tapana stressata mistään eikä paljoo silleen pyöritellä asioita mielessäni, et ei semmonen et ei oo tiputtanu kivee sydämeltä niin sanotusti."</i>	Ohjelmasta ei ole ollut hyötyä eikä haittaa
<i>"Siis sehän on varmaan joo, kyll se varmaan ihan sillä tavalla toimii..."</i>	Koki finkelhorin mallin toimivana

Taulukko 1: Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Aloitin analysoinnin perehtymällä haastatteluaineistoon. Tulostin litteroidun aineiston ja alleviivasin siitä tutkimuksen kannalta olennaiset asiat. Tämän jälkeen otsikoin tyhjät paperit eri teemojen mukaan ja aloin jaottelemaan niihin haastatteluaineistoa. Teemat muodostuivat haastatteluaineiston, eikä haastattelukysymysten perusteella. Teemat ja haastattelukysymykset tukivat kuitenkin toisiaan siten, että lopputulos teemoittelussa oli hyvin paljon haastattelukysymysten mukainen. Tämä tapa sopi minulle hyvin, koska sain eri teemat erillisille paperille, mistä analysointia oli helppo ja selkeä jatkaa. Aineiston pelkistämisen jälkeen muodostin alaluokat ja edelleen yläluokat. Ala- ja yläluokkien muodostaminen tuntui aluksi haastavalta, mutta kun sain ideasta kiinni, niin luokkien muodostaminen alkoi tuntua helpommalta ja mielenkiintoisemmalta.

8 Eettiset kysymykset

Tutkimusetiikan normit voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Totuuden etsimiseen ja tiedon luotettavuuteen liittyvät normit ohjaavat tutkijoita esittämään tulokset luotettavina ja noudattamaan tieteellisen tutkimuksen menetelmiä. Tulosten luotettavuus ja oikeellisuus on oltava tarkastettavissa. Tutkittavien itsemääräämisoikeutta on kunnioitettava, eikä tutkimuksesta saa aiheutua tutkittaville haittaa. Näitä seikkoja kutsutaan tutkittavien ihmisarvoa ilmentäviksi normeiksi. Kolmantena ryhmänä ovat tutkijoiden keskinäisiä suhteita kuvastavat normit, jotka tarkoittavat muun muassa toisten tutkijoiden työn huomioimista sekä kunnioittamista. Opinnäytetyössäni olen noudattanut hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Hyvä tieteelliseen käytäntöön kuuluvat muun muassa tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen, tieteellisten tutkimusten kriteerien mukaisien menetelmien käyttäminen sekä muiden tutkijoiden töiden ja saavutusten huomioiminen. (Kuula 2006:24,34-35.)

Ennen opinnäytetyöni aloittamista keskustelin aiheesta ja tutkimuksen toteuttamisesta Uusi Suunta - ohjelman kehittäjä Nina Nurmisen kanssa. Saatuaani Nurmisen hyväksynnän opinnäytetyöni aiheeseen tein alustavan opinnäytetyösuunnitelman, jonka hyväksyin Laurea- Ammatikorkeakoulun opinnäytetyökoordinaattorilla. Virallisen suunnitelman sekä suunnitelmaseminaarin jälkeen hain tutkimusluvan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköltä. Sain luvan nopeasti ja pääsin aloittamaan varsinaisen tutkimuksen tekemistä.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tutkija ei anna omien ennako- oletusten vaikuttaa tutkimuksen lopputulokseen. Tutkijana minun täytyi heti prosessin alussa tunnistaa omat ennako-oletukset, jotta sain ikään kuin siirrettyä ne pois mielestäni. Pysin tutkimuksen aikana johdonmukaisesti olemaan avoin kaikille tuloksille ja ajatuksille, joita tutkimus tuotti.

Tutkimuksen eettisissä kysymyksissä on huomioitava tutkittavien yksityisyyden kunnioittaminen ja suojeleminen. Tutkittavilla tulee olla oikeus määrittää, mitä tietoja he itse haluavat antaa tutkimuskäyttöön. Sen lisäksi tutkimuksesta ei saa tulla ilmi sellaisia tietoja, että tutkittavat olisivat niistä tunnistettavissa. Tutkittavien kunnioittamiseen liittyy myös se, että tutkittavat voivat luottaa tutkijan antamiin lupauksiin muun muassa aineiston käsittelystä ja hävittämisestä. (Kuula 2006:64.)

Haastatteluihin osallistuneiden Uusi Suunta - ohjelman läpikäyneiden osalta eettisiin kysymyksiin on kiinnitetty erityistä huomiota. Haastateltavien henkilöllisyys on salattu ja sen lisäksi kaikki tiedossa olleet yksityiskohdat, jotka voisivat vaarantaa henkilöllisyyden salassa pitämisen. Esimerkiksi jätin tietoisesti kertomatta, missä vankiloissa tai yhdyskuntaseuraamustoitomistoissa olen haastatellut seksuaalirikollisia. Itse haastattelutilanteessa haastateltaville on korostettu, että haastattelu on vapaaehtoinen ja kysymyksiin vastaaminen on harkinnanvaraista. Lisäksi haastateltaville on kerrottu, ettei tutkimukseen osallistuminen vaikuta millään tavalla heidän Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehiltä saamiin palveluihin. Nämä asiat mainittiin myös kaikkien haastateltavien allekirjoittamassa suostumuksessa haastatteluun (kts. liite 1). Myös haastatteluiden nauhoittamisesta tiedotettiin haastateltavia etukäteen. Haastattelu-nauhoitteet on poistettu nauhurista kuunteluiden ja litteroinnin jälkeen. Myös analysointi vaiheessa paperille tehdyt koonnit on toimitettu tietosuojasäiliöön analysoinnin tultua valmiiksi. Tutkimustulokset ovat suoraan johdannaisia haastatteluista, eikä tuloksia ole millään tavalla vääristelty eikä mitään tutkimukselle olennaista ole jätetty pois.

Tutkimuksessa käytetty haastateltavien määrä on pieni. Laadullinen tutkimus ei kuitenkaan menetelmänä vaadi suurta otantaa, koska sen tarkoitus ei ole tuottaa yleistettävää tietoa, vaan selittää ja ymmärtää tutkimuksen aihetta mahdollisimman tarkasti. Jos tutkimuksella olisi haluttu tuottaa yleistettävää tietoa, olisi otannan pitänyt olla selkeästi suurempi. Se, jos haastateltavia olisi ollut yksi tai kaksi enemmän, ei olisi juurikaan vaikuttanut tutkimustuloksiin.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että olen kuvannut kaikki työni vaiheet ja siinä käytetyt menetelmät yksityiskohtaisesti. Raportoinnissani olen pyrkinyt olemaan tarkka ja kuvailemaan kaikki opinnäytetyöni tekovaiheita yksityiskohtaisesti, sekä perustelemaan valintojani. Opinnäytetyössäni olen käyttänyt runsaasti sekä kotimaisia että ulkomaisia lähteitä, mikä osaltaan lisää työni uskottavuutta. Peilaan myös tämän tutkimuksen tuloksia opinnäytetyöni teoriaasaan. Olen kunnioittanut aikaisempia aiheeseen liittyviä tutkimuksia tuomalla esiin niiden tutkimustuloksia ja tutkimusten tekijöitä.

Uusi Suunta - ohjelman kehittäjä Nina Nurminen toimi opinnäytetyöni ohjaajana. Tällaisessa asetelmassa oli riskinä, että tutkimustuloksia olisi vääristelty ja niillä olisi pyritty miellyttämään opinnäytetyön ohjaajaa. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, enkä tutkijana kokenut tätä missään työni vaiheessa hankalaksi asetelmaksi. Nurminen kannusti tuomaan tutkimustulokset esiin rehellisesti. Opinnäytetyöprosessin aikana sain henkilökohtaista ohjausta Nurmiselta aina tarvittaessa. Koko prosessin aikana tapasimme muutaman kerran ja pidin häntä ajan tasalla opinnäytetyöstäni sähköpostitse.

9 Tutkimustulokset

Seuraavassa kappaleessa käyn läpi tutkimustulokset. Olen jaotellut tulokset tutkimuskysymysten mukaan kolmeen pääaiheeseen, ohjelmaan hakeutumiseen (kappale 9.1), ohjelman suorittamiseen (kappale 9.2) ja ohjelman jälkeiseen aikaan (kappale 9.3). Lisäksi jaoin vielä jokaisen pääaiheen pienemmiksi osiksi, jotka muodostuivat luontevasti haastattelukysymyksistä. Tutkimustulosten mukana on myös suoria lainauksia haastatteluista. Suorat lainaukset ovat sisennetty ja kursivoitu.

9.1 Ohjelmaan hakeutuminen

Yksi tutkimuskysymykseni oli *miksi hakeuduit ohjelmaan*. Tämä aihe tuli myös vahvasti esiin haastatteluiden alussa. Aiheeseen liittyy myös olennaisesti se, mitä haastateltavat ajattelivat elämästään tai rikoksestaan ennen ohjelmaa.

9.1.1 Ohjelmaan hakeutumisen syyt

Haastateltavilta kysyttiin syytä, miksi he ovat hakeutuneet Uusi Suunta - ohjelmaan. Haastateltavista kolme ilmaisivat haluaan saada jonkinlaista apua ja käsitellä tekoaan.

”Halusin vähän uudenlaisia näkemyksiä omiin ajatuksiin ja ajatusmaailmaan ja semmosta.. Hakee sitä uutta minää.”

”Halusin käsitellä tekoa enemmän ja siihen johtaneita syitä jonkun ammattilaisen kanssa.. Halusin niinku selvittää niitä omia ajatuksia itselleni.. Kun en saanut siviilissä mitään apua.”

Haastateltavista yksi ilmoitti aloittaneensa Uusi Suunta - ohjelman työntekijän pyynnöstä.

”En mä hakeutunu ku toi (työntekijä) houkutteli. Puhu ympäri. Mulla ois ollu parempaaki tekemistä niinä aikoina.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • omasta halusta • uusien näkemysten ja ajatusten saamiseksi • avun saamiseksi ja teon käsittelyn sekä motiivien pohtimiseksi 	<ul style="list-style-type: none"> • Halu saada apua ja käsitellä tekoa
<ul style="list-style-type: none"> • ei hakeutunut, työntekijä houkutteli 	

Taulukko 2: Syy ohjelmaan hakeutumiselle

9.1.2 Ennako-odotukset ja toiveet ohjelmasta

Kysyttäessä ohjelman käyneiden ennako-odotuksia ja toiveita ohjelmasta selvisi, että useimmat heistä toivoivat tekoon liittyvien asioiden käsittelyä ja jonkinlaista saavuttavansa jonkinlaisen muutoksen itsessään. Muutoksella tarkoitettiin uudistumista, uusia ajatuksia sekä kykyä käsitellä tunteita paremmin.

”Että saisin käsiteltyä tekoa itselleni... Oon selittänyt sitä paljon muille, mutta nyt halusin selittää sitä itselleni.”

”No ehkä jotain uusii ajatuksii..”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • omien ajatusten selvittäminen • teon selvittäminen itselleen, teon käsittely • omien ajatusten ja motiivien selvittämistä 	<ul style="list-style-type: none"> • tekoon liittyvien asioiden käsittely
<ul style="list-style-type: none"> • avun saaminen • uudistuminen • uusia ajatuksia 	<ul style="list-style-type: none"> • muutokset omassa itsessään

<ul style="list-style-type: none"> • kykyä käsitellä tunteita paremmin 	
<ul style="list-style-type: none"> • ei ennakko-odotuksia 	<ul style="list-style-type: none"> • ei odotuksia tai toiveita

Taulukko 3: Ennakko-odotukset ja toiveet

9.1.3 Tärkeät asiat ennen ohjelmaa

Haastateltavilta kysyttiin, mitä asioita he pitivät elämässään tärkeänä ennen Uusi Suunta -ohjelmaa. Haastateltavista kolme tunnisti itselleen tärkeitä asioita ja osasivat nimetä niitä.

”No.. Raha, päihteet.. Hyvä ihmissuhde tai parisuhde, perhe, tällasia voisko sanoo että laitapuolenkulkijan niinki..”

”Puhumisen, teon käsittelyn..”

Yksi haastateltavista ei tunnistanut itselleen tärkeitä asioita, eikä ollut ajatellut niitä.

”Jaa, en kyllä oikein mitään silleen. Mulla ei oo silleen mitään odotuksii eikä tolleen mistään... Mä elän päivä kerrallaan ja ei siit sen enemppää. Ei mulla silleen... No ne on semmosii asioita et en mä niitä oo paljoo ehtiny ajatella. Mä meen tuolla 110 lasissa muuten nii en mä ehdi tommosii funtsii.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • piti tärkeinä asioina rahaa, päihteitä, ihmissuhteita, parisuhdetta ja perhettä • piti tärkeänä fyysistä hyvinvointia • piti tärkeä asiana teon käsittelyä ja siitä puhumista 	<ul style="list-style-type: none"> • kykyä tunnistaa itselleen tärkeitä asioita
<ul style="list-style-type: none"> • ei ollut ajatellut mitkä asiat olivat itselleen tärkeitä, eikä osannut nimetä niitä 	<ul style="list-style-type: none"> • ei kykyä tunnistaa itselleen tärkeitä asioita

Taulukko 4: Tärkeät asiat ennen ohjelmaa

9.1.4 Ajatukset omasta rikoksesta ja siihen johtaneista motiiveista ennen ohjelmaa

Haastateltavilta kysyttiin ajatuksia ennen Uusi Suunta - ohjelmaa omasta rikoksestaan ja siihen johtaneista motiiveista. Vastauksista kävi ilmi, että kaksi haastateltavaa selkeästi kielsi tekonsa tai vähätteli sitä.

"Samaa ku nyttenki.. No mähän sain tietää vasta seuraavana päivänä, että minä olin tehnyt rikoksen. On tässä semmostaki mitä minä en oo tehny." "Ei mulla silleen niinku motiivia ollu."

"Ei semmost oo ollu."

Yksi haastateltavista osoitti vastuunkantoa rikoksestaan ja kykeni jollakin tapaa tunnistamaan syitä rikokseen.

"No et puhuminen niissäkin asioissa ois ehkä auttanu niinku.. En varmaan olis tässä."

Yksi haastateltava kertoi pohtineensa motiivejaan tekoon, mutta ei osannut tunnistaa niitä ennen ohjelman aloittamista.

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> ei muistikuvaa rikoksesta, tuomiossa ylimääräistä, ei ollut motiivia rikosta ei ole tapahtunut, ei motiivia 	<ul style="list-style-type: none"> rikoksen kieltämistä tai voimakasta vähättelyä
<ul style="list-style-type: none"> teko oli väärin uhria kohtaan, puhuminen olisi mahdollisesti poistanut tekoon johtaneita syitä 	<ul style="list-style-type: none"> Vastuunkantoa rikoksesta, omien motiivien tunnistamista
<ul style="list-style-type: none"> ei osannut löytää motiiveja 	

Taulukko 5: Ajatukset rikoksesta ja motiiveista ennen ohjelmaa

9.2 Ohjelman suorittaminen

Ohjelman suorittamiseen liittyvät kysymykset ovat tässä tutkimuksessa olennaisia. Siihen liittyvät ohjelman eri osa-alueet, ohjelman toteutus sekä ohjaajan rooli ja merkitys.

9.2.1 Ohjelman suorittaminen ja toteutus

Haastatteluissa kysyttiin, miltä ohjelman suorittaminen tuntui, oliko toteutus onnistunut ja käsiteltiinkö ohjelmassa haastateltavien mielestä oikeita asioita. Pääosin haastateltavat kokivat ohjelman toteutuksen hyvänä ja positiivisena kokemuksena. Haastatteluissa tuli ilmi, että istuntoja kaivattiin jonkin verran enemmän ja aikataulua toivottiin tiiviimmäksi.

”Kyllä, sisältö oli hyvä ja kaikki asiat ja aiheet jotenki linkitty toisiinsa.”

”No ihan hyvänä, aikaa ois tietysti saanu olla enemmän varsinkin siinä alussa, kun vielä loi sitä luottamusta. Ilta-ajat ois ollu parempia kun ei ois ollu niin kiire takasin työmaalle, mutta ymmärrän kyllä sen ohjaajan puolen, että silläkin on rajattu aika.”

”Siis mun mielestä niit istuntoja ois voinu olla ehkä tiuhempaankin...”

Yksi haastateltavista antoi myös voimakasta kritiikkiä ohjelman toteutuksesta.

”No osittain (ohjelmassa käytiin oikeita asioita), osittain se tekijä voisi mennä koulunpenkille. Opettelemaan kysymyksiä ja... Niin siis oikeesti siellä oli niin tyhmiä kysymyksiä tai ne oli muotoiltu niin.. Että ei kaikki ole lukenu yliopistossa. Niistä oli tehty turhan syvällisiä.”

”No se oli kyllä ihan joo, aika hyvin mitotettu siihen (istuntojen määrä). Ainoo vaan tietysti että ku siinä vatvotaan samoja asioita moneen kertaan, se on semmonen mitä mä en oo ikinä ymmärtänyt...”

Alaluokka

Yläluokka

<ul style="list-style-type: none"> • ohjelma oli vaikeasti ymmärrettävä ja turhan syvälinen • ohjelmassa toistettiin liikaa samoja asioita 	<ul style="list-style-type: none"> • ohjelma sisällöllisesti vaikea ja toistaa itseään
--	---

<ul style="list-style-type: none"> • istuntojen määrä mitoitettu hyvin • toimiva ohjelma • käytiin osittain läpi oikeita asioita • sisältö hyvä ja asiat linkittyivät toisiinsa • käytiin läpi oikeita ja myös vaikeita asioita • käytiin läpi hyviä asioita 	<ul style="list-style-type: none"> • toteutus hyvä ja positiivinen kokemus
<ul style="list-style-type: none"> • istuntoja olisi saanut olla enemmän • ohjelman alussa istuntoja olisi saanut olla enemmän • istuntoja olisi saanut olla useammin • istuntojen määrä mitoitettu hyvin 	<ul style="list-style-type: none"> • istuntoja toivottiin enemmän

Taulukko 6: Ohjelman suorittaminen

9.2.2 Ohjelman eri osa-alueet

Kysyttäessä, oliko ohjelmassa joitakin sellaisia osa-alueita joita haastateltavat olisivat halunneet jättää kokonaan pois, selvisi että kolme neljästä ei kokenut tarpeelliseksi poistaa mitään osa-aluetta.

”Ei, et mun mielestä niihin niin sanottuihin kipeisiin asioihin täytyy puuttua.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • oli sellaisia osa-alueita, joita pitäisi muuttaa - ei osannut eritellä mitään 	<ul style="list-style-type: none"> • koki tarvetta tehdä joitain sisällöllisiä muutoksia
<ul style="list-style-type: none"> • ei jättäisi mitään osa-aluetta pois • ei jättäisi edes vaikeimpia osa-alueita pois • ei ollut mitään, mitä olisi halunnut 	<ul style="list-style-type: none"> • eivät halunneet jättää mitään osa-aluetta pois

jättää pois	
-------------	--

Taulukko 7: Eri osa-alueet 1

Edelleen kolme neljästä haastateltavasti ei kokenut tarpeelliseksi keskittyä johonkin osa-alueeseen tarkemmin. Yksi haastateltavista toivoi ohjelmaan mukaan lisää päihdekeskustelua.

”Enpä oikeastaan. Oon niin puhelias, joten juttua ois riittäny kyllä aina paljon, mutta ohjelma oli jaoteltu niin hyvin ja kaikkiin osiin oli sopivasti aikaa.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • toivoi enemmän keskustelua päihteiden käytöstä 	<ul style="list-style-type: none"> • toivoi joitakin muutoksia
<ul style="list-style-type: none"> • ei kokenut tarvetta keskittyä mihinkään osa-alueeseen enempää - ohjelma oli jaoteltu hyvin ja kaikkiin osiin oli sopivasti aikaa • ei olisi halunnut keskittyä mihinkään osa-alueeseen tarkemmin • ei kokenut tarpeellisena keskittyä mihinkään osa-alueeseen tarkemmin 	<ul style="list-style-type: none"> • eivät kokeneet tarpeellisena käydä mitään aluetta enempää läpi

Taulukko 8: Eri osa-alueet 2

Kysyttäessä, mitkä aiheet tuntuivat erityisen hankalilta, kaksi haastateltavaa mainitsi vaikeiden puhua joistakin asioista. Tällaisia asioita olivat tekoon liittyvät asiat ja muut henkilökohtaisiksi koetut asiat.

”...teosta puhuminen... Se jopa vähän pelotti etukäteen, mutta sitten huomasi, että ei se ookkaan niin kauheeta kun on vaan itelleen rehellinen ja saa käsitellä sitä jonkun todellisen ammattilaisen kanssa.”

”No ehkä vaikeinta puhua oli oman lapsen kuolemasta, mutta sit taas muut asiat tuntuu niinku tai on täs koko aika tuntunu vähän helpommilta puhuu.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • ei kokenut mitään asiaa erityisen haastavana 	
<ul style="list-style-type: none"> • vaikeuksia muistaa vanhoja asioita 	
<ul style="list-style-type: none"> • teosta puhuminen aluksi haastavaa ja pelottavaa • aluksi haastavaa puhua vaikeista henkilökohtaisista asioista 	<ul style="list-style-type: none"> • vaikeuksia puhua asioista

Taulukko 9: Haastavat aiheet

Haastatteluissa kysyttiin vielä erikseen, millaisena haastateltavat kokivat teosta ja siihen liittyvistä motiiveista puhumisen. Haastateltavien vastaukset jakaantuivat selvästi kahteen eri luokkaan, heihin joilla ei ollut vaikeuksia ja heihin joilla oli osittain vaikeuksia. Huomioitavaa on, ettei kukaan haastateltavista kokenut teosta tai siihen liittyvistä motiiveista puhumista ylitsepääsemättömän vaikeana.

”No en mä kokenu sitä minään. Ei sillä, kullä mä siitä pystyn puhumaan ihan mistä mut on syytetty ja tuomittu...”

”Eihän siitä loppupeleissä niin kauheen mukava oo puhuu, mut kyll se jollain tavalla vähän helpottaa.. Käyty STOP helpotti teosta puhumista.”

”Aluks pelotti tosi paljon ja odotti sen olevan vaikeeta. Sit huomasi että ei se olekaan niin vaikeaa. Se luottamus autto tässäkin tosi paljon.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • ei kokenut erityisiä vaikeuksia, herätti kiukkoa oikeusjärjestelmää kohtaan • ei ollut erityisen vaikeaa 	<ul style="list-style-type: none"> • ei vaikeuksia puhua teosta / motiiveista

<ul style="list-style-type: none"> • aluksi pelottavaa • osittain vaikeaa, mutta helpottavaa • vaikeuksia muistella vanhoja ja ikäviä asioita 	<ul style="list-style-type: none"> • osittain vaikeuksia puhua teosta / motiiveista
--	--

Taulukko 10: Teosta ja motiiveista puhuminen

9.2.3 Hyvän elämän malli ja Finkelhorin malli

Haastatteluissa kysyttiin ohjelman läpikäyneiltä ajatuksia eri teorialleista. Hyvän elämän malli koettiin positiivisena mallina. Haastateltavat kokivat sen parempaan tulevaisuuteen suuntaavana, ajatuksia herättävänä mallina. Yksi haastateltavista kertoi, ettei malli herättänyt mitään ajatuksia.

”Avasi silmät.. En ollu ennen ajatellu sitä niin. Se pisti pohtimaan.”

”..Ku elämäntavat ja tommoset on ollu aiemmin vähän toissijaisia, nyt ne on niinku sit taas ehkä parempaan suuntaan ku aiemmin..”

”No ei se herättäny oikeestaan mitään kun mä mielestäni elän ihan hyvää elämää täll hetkell muutenki..”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • tulevaisuuden suunnittelua, hyvän elämän tavoittelua • pisti miettimään asioita • ohjasi parempaan suuntaan 	<ul style="list-style-type: none"> • käsite koettu positiivisena
<ul style="list-style-type: none"> • ei herättänyt mitään ajatuksia 	

Taulukko 11: Hyvän elämän malli

Finkelhorin malli jakoi haastateltavat kahtia. Kaksi haastateltavaa ei pitänyt mallia sopivana itselleen.

”No mulla se oli kyllä ihan päinvastoin. Että uhri houkutteli mut.”

*”Mun mielestä se ei millään tavalla mulle istu.. En mä ainakaan muista miet-
tineeni mitään missään vaiheessa.”*

Kaksi haastateltavaa koki mallin sopivana.

*”...Huomasin, että sitä pystyy soveltamaan muissakin asioissa. Tosi hyvä mal-
li.”*

*”...joo, kyll se varmaan ihan sillä tavalla toimii. Ainaki siihen lopputulokseen
päädyttiin. Näin se varmaan menee.”*

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • ei sopinut itselleen, koki uhrin hou- kutelleen tekoon • ei sopinut itselleen, ei kokenut teko- aan suunniteltuna 	<ul style="list-style-type: none"> • ei kokenut mallia sopivana
<ul style="list-style-type: none"> • hyvä malli • pohdinnan jälkeen toimiva malli 	<ul style="list-style-type: none"> • koki mallin sopivana

Taulukko 12: Finkelhorin malli

9.2.4 Ohjaajan merkitys

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että ohjaajalla on suuri merkitys Uusi Suunta - ohjel-
massa. Vastauksissa painotettiin ammattitaitoja sekä luottamuksen ja rehellisyyden merkitys-
tä. Haastateltavat kokivat oman ohjaajansa hyvänä ja heille sopivana. Haastateltavista vain
kaksi kertoi huomanneensa ohjaajan tukeutuvat käsikirjaan, mutta haastateltavat eivät koke-
neet siitä haittaa.

*”No sillä on itse asiassa aika iso merkitys tietysti. Toihan on nyt alan ammatti-
lainen ni kyllä se hyvin vei sitä eteenpäin. Kyllä se tais välillä väijyä jotain
(käsikirjaa). Ei se häirinny, täytyyhän sitä nyt ohjekirjaa käyttää. Samahan se
on jos sä videoita virität himassa, niin siinäki pitää käyttää.. Nii et hyvähän se
on tukeutuu semmoseen vaikka ois miten koulutettu tai asiansa osaava.”*

”Se mun mielestä oli aika suurikin.. En sit tiiä, jos joku toinen ois sen pitäny, oisko niin ollu sit taas erilaista niinku fiilistäki mukana siinä kaikessa... Vähän niinku auktoriteettia piti olla et vaikka oon auktoriteettiongelmainen niin sil-tikin.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • ohjaajalla iso merkitys, ohjaaja ammattitaitoinen • tärkeä merkitys, osasi kysyä oikeat kysymykset • iso merkitys, luottamus ja rehellisyys ohjaajaa kohtaan tärkeää • iso merkitys, ohjaajan auktoriteetilla merkitystä 	<ul style="list-style-type: none"> • kokivat ohjaajan merkityksen erittäin tärkeänä ja kokivat oman ohjaajansa hyvänä
<ul style="list-style-type: none"> • käsikirjan käyttö ei häirinnyt, käyttö ymmärrettävää • käsikirja ei häirinnyt 	<ul style="list-style-type: none"> • käsikirjan käyttö ei häirinnyt

Taulukko 13: Ohjaajan merkitys

9.3 Ohjelman jälkeen

Seuraavassa tuon ilmi ne tulokset, jotka liittyvät ohjelman jälkeiseen elämään. Tällaisia asioita ovat ohjelmasta saatu hyöty, muutos omassa itsessään, elämässään ja ajatuksissaan. Lisäksi esittelen ohjelman läpikäyneiden kehitysehdotuksia.

9.3.1 Hyödyt

Haastateltavilta kysyttiin, kokivatko he saaneensa minkäänlaista hyötyä ohjelmasta. Kolme neljästä koki hyötyneensä ohjelmasta jollakin tapaa. Haastateltavat toivat erille muun muassa tulevaisuuden suunnittelun hyödyllisyyden ja ajatusmaailman muutokset.

”No aika lailla suunniteltiin tulevaisuutta.. Niin sitä ei ollu aiemmin.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • hyötyä tulevaisuuden suunnitteluun • osittain hyötyä, perspektiivi asioihin muuttunut • paljon hyötyä, omat tavoitteet täytyivät 	<ul style="list-style-type: none"> • kokivat hyötynensä ohjelmasta
<ul style="list-style-type: none"> • ei paljoa hyötyä, piti ohjelmaa ajankuluna 	<ul style="list-style-type: none"> • ei kokenut hyötynensä ohjelmasta

Taulukko 14: Hyödyt ohjelmasta

Haastateltavat kokivat teosta puhumisen pääosin hyödyllisenä.

”No ainaki itelleen on siis hyötyä siitä. Osaa tunnistaa esim riskitekijät, ehkä pistää sit stoppia kanssa. Sitku alkaa tuntuu et menee liian lujaa, nii tietää lopettaa.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • teosta puhumisesta ei ollut hyötyä eikä haittaa 	
<ul style="list-style-type: none"> • oli hyötyä, osaa nyt välttää paremmin mahdollisia konflikteja • oli hyötyä • oli itselleen hyötyä, osaa tunnistaa paremmin riskitekijöitä 	<ul style="list-style-type: none"> • kokivat teosta puhumisen hyödyllisenä

Taulukko 15: Teosta puhumisen hyödyt

Haastateltavilta kysyttiin myös, kokivatko he että yhteiskunta hyötyy Uusi Suunta - ohjelmasta jollain tavalla. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, ettei ohjelmasta ole mitään yhteiskunnallista hyötyä. Muut haastateltavat toivat esille taloudellisen hyödyn ja hyödyn takaisin yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta.

”...Tää on niinku sitä uusintarikollisuuden ehkäisyä parhaimmillaan. Jos kaikki kävis tämmösen läpi, niin varmasti alkais näkymään tilastoissa.”

”No joo et kyll mä näkisin, ku et elämäntavat on tässä muuttunu ni oisin enemmän yhteiskuntakelpoinen.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • valtiolle halvempaa 	<ul style="list-style-type: none"> • taloudellinen hyöty
<ul style="list-style-type: none"> • uusintarikollisuuden ehkäisyä parhaimmillaan • elämäntapojen muutos tekee yhteiskuntakelvollisemmaksi 	<ul style="list-style-type: none"> • hyötyä yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta
<ul style="list-style-type: none"> • rahojen hukkaa 	<ul style="list-style-type: none"> • ei hyötyä yhteiskunnan kannalta

Taulukko 16: Hyödyt yhteiskunnalle

9.3.2 Oma muutos

Haastateltavilta kysyttiin, ovatko he mielestään muuttuneet jollakin tapaa ohjelman johdosta. Kaksi kolmesta koki selkeitä muutoksia eri osa-alueilla ja yksi tunnisti vain hieman muutosta.

”No mietin enemmän mitä mä teen, miten mä teen sen... Ja ihan fyysisesti vaihtanu vähän terveellisimpiin elämäntapoihin.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • ei varsinaista muutosta, äkkipikaisuus ehkä hieman vähentynyt 	<ul style="list-style-type: none"> • tunnistaa vain hieman muutosta
<ul style="list-style-type: none"> • on oppinut sanomaan ei, parempi olo fyysisesti ja henkisesti 	<ul style="list-style-type: none"> • selkeitä muutoksia eri osa-alueilla

<ul style="list-style-type: none"> • elämäntavat muuttuneet paremmiksi, miettii enemmän tekojaan ja tekojen seurauksia • ajattelee asioita pidemmälle 	
---	--

Taulukko 17: Oma muutos

Haastatteluissa kysyttiin myös, onko käsitys omasta rikoksesta ja siihen johtaneista motiiveista muuttunut ohjelman käynnin jälkeen. Kaksi haastateltavaa eivät kokeneet muutosta, vaan kielsivät tai vähättelivät tekoaan edelleen. He kaksi, jotka jo ennen ohjelmaa ottivat jotain vastuuta teostaan tai tunnistivat motiivejaan, kokivat muutosta riskitekijöiden ja motiivien tunnistamisessa ohjelman jälkeen.

”Ei sitä aikasemmin osannu oikein eritellä niitä motiiveja, nyt osaa. Ja ohjelman aikana löytyi ihan yllättäviäki juttuja, jotka on siihen vaikuttanu. Ei aikasemmin osannu ajatella niin laajasti niitä motiiveja.”

”Edelleenki se on ajatukset oikeestaan et vitun paskamaisesti tehty, mut ei niinku... Tietyillä pienillä asioilla sen ois saanu ehkäistyä...”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • kieltää edelleen teon, käsitys teosta / motiiveista ei muuttunut • käsitykset eivät muuttuneet, osittain kieltää / vähättelee tekoaan edelleen 	<ul style="list-style-type: none"> • ei tunnista muutosta teon kieltämisessä / vähättelyssä
<ul style="list-style-type: none"> • käsitykset teosta eivät muuttuneet, mutta tunnistaa motiiveja ja riskitekijöitä • edelleen pitää rikostaan tuomittavana, tunnistaa riskitekijöitä paremmin, osaa eritellä motiiveja paremmin kuin ennen ohjelmaa 	<ul style="list-style-type: none"> • muutoksia riskitekijöiden ja motiivien tunnistamisessa

Taulukko 18: Muutos rikoksen ja motiivien käsityksessä

9.3.3 Tärkeät asiat elämässä ohjelman jälkeen

Haastateltavista kolme tunnisti positiivisia muutoksia ajatuksissa elämänsä tärkeistä asioista ohjelman jälkeen. Vastauksissa oli myös havaittavissa, että osalta olivat poistuneet ne asiat, jotka voisivat olla riskitekijöitä tulevaisuudessa. Tällaisia asioita olivat muun muassa päihitteet.

”No etusijalla on tällä hetkellä oma hyvinvointi, sit perhesuhteet...”

”...Ja tietenkin pysyä selvin päin. Mielellään jos töihin pääsis.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> ei ollut ajatellut asiaa ennen ohjelmaa, eikä ohjelman jälkeen uusia ajatuksia 	
<ul style="list-style-type: none"> koki ennen ohjelmaa tärkeänä fyysisen hyvinvoinnin -> ohjelman jälkeen myös työn saannin koki ennen ohjelmaa tärkeimpänä saada käsiteltyä tekoa -> ohjelman jälkeen piti perhettä ja ihmissuhteita tärkeimpinä ennen ohjelmaa piti tärkeinä rahaa, päihitteitä, perhettä, parisuhdetta ja muita ihmissuhteita -> ohjelman jälkeen ei enää mainintaa päihhteistä tai rahasta 	<ul style="list-style-type: none"> positiivisia muutoksia ajatuksissa tärkeistä asioista (lisää riskitekijöitä pienentäviä seikkoja ja riskiä lisääviä seikkoja vähemmän)

Taulukko 19: Tärkeät asiat ohjelman jälkeen

9.3.4 Käsitys hyvästä elämästä

Kysyttäessä, onko käsitys hyvästä elämästä muuttunut jollakin tapaa ohjelman jälkeen, selvisi, että haastateltavilla oli pääosin herännyt positiivisia uusia ajatuksia hyvästä elämästä. Yksi haastateltavista koki, ettei ollut saanut mitään uusia ajatuksia asiasta ohjelman aikana eikä sen jälkeen.

”...se (hyvä elämä) on vähän niinku semmonen kuva, jonka keskellä on sana onnellisuus ja sen ympärillä niitä muita juttuja.”

”Ehkä hieman vierastan sitä (hyvän elämän käsitettä) vieläki.. Mut silleen että elää hyvää elämää ni se ettei tekis toiselle ihmiselle pahaa eikä itsellekään.”

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> ei ole herättänyt mitään uusia ajatuksia, käsittää edelleen eläneensä aina mielestään hyvää elämää 	
<ul style="list-style-type: none"> hyvänä elämänä, onnellisuutena ”tavallisena” elämänä elämällä niin ettei tee pahaa itselleen tai muille 	<ul style="list-style-type: none"> positiivisia uusia ajatuksia ”hyvästä elämästä”

Taulukko 20: Käsitteet hyvästä elämästä ohjelman jälkeen

9.3.5 Kehitettävää

Lopuksi haastateltavat pohtivat kehitysehdotuksia ohjelman kehittämistä varten. Kaikilla haastateltavilla oli joitakin kehitysehdotuksia ja lähes kaikkien ideat poikkesivat toisistaan.

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> työntekijöiden resurssien lisäämistä 	
<ul style="list-style-type: none"> lisää haastavuutta, enemmän yksilötasolle jatkumo siviiliin lomakkeet ja kysymykset selkeimmiksi 	

Taulukko 21: Kehitysehdotuksia

10 Johtopäätökset

Seuraavassa esittelen tutkimukseni johtopäätökset. Johtopäätökset on jaettu kolmeen osaan - *ohjelmaan hakeutuminen 10.1, ohjelman suorittaminen 10.2 sekä ohjelman jälkeen 10.3.*

10.1 Ohjelmaan hakeutuminen

Haastattelemieni Uusi Suunta - ohjelmaan osallistujien joukossa oli kaksi STOP - kuntoutusohjelman läpikäynyttä vankia. Molemmat heistä kokivat, että halusivat käsitellä tekoaan ja ajatuksiaan vielä lisää ja olivat siksi lähteneet mukaan Uusi Suunta - ohjelmaan. Kaksi muuta haastateltavaa eivät olleet käyneet muita kuntoutusohjelmia. Toinen heistä kertoi hakeutuneensa Uusi Suunta- ohjelmaan, koska halusi käsitellä tekoaan ja siihen johtaneita syitä ammattilaisen kanssa. Haastateltava kertoi yrittäneensä saada apua jo ennen tuomio- taan, siinä onnistumatta. Yksi haastateltavista kertoi, ettei ollut itse halunnut ohjelmaan mu- kaan, vaan oli suostunut ainoastaan työntekijän houkuttelemana.

Rikoksenteikijän, kuin myös työntekijän, muutosmotivaatiolla on merkitys kuntoutuksen onnis- tumisessa. Motivaatio ja halu kuntoutua vaikuttaa siihen kuinka paljon kuntoutusohjelmasta saa hyötyä. Haasteena on se, kuinka löytää ja karsia kuntoutusohjelmiin sopivat henkilöt. (Haapasalo 2008:246). Tässä opinnäytetyössä yksi haastateltavista kielsi tekonsa jyrkästi eikä ottanut siitä mitään vastuuta. Haastattelukysymyksien vastauksista päätellen, hän ei kokenut ohjelmaa itselleen sopivaksi eikä kokenut saaneensa siitä mitään hyötyjä. Hänellä ei myös- kään ollut motivaatiota suorittaa ohjelmaa eikä hän kokenut tarvetta kuntoutua.

Kolme haastateltavista oli asettanut jotakin ennako-odotuksia ja toiveita ohjelman suhteen. Tällaisia toiveita olivat omien ajatusten selvittäminen, avun saaminen omiin ongelmiinsa sekä teon ja motiivien käsittely. Haastateltavat puhuivat paljon uudistumisesta ja uusista ajatuk- sista, joita he toivoivat saavansa ohjelman myötä. Uusi Suunta - kuntoutusohjelma vastaa hy- vin näihin toiveisiin. Tekoa ja sen motiiveja käsitellään sekä pyritään selittämään eri teorioin. käsittelemällä olmia vahvuuksia pyritään saavuttamaan elämän uutta suuntaa, uudistumista. Tulevaisuuteen suuntaaminen ja hyviin asioihin keskittyminen on olennaista GLM kuntoutus- teoriamallissa, joka on olennainen osa Uusi Suunta - ohjelmaa. Yksi haastateltavista kertoi, ettei hänellä ollut mitään ennako-odotuksia tai toiveita.

Ennen Uusi Suunta - ohjelmaa yksi haastateltavista kielsi tekonsa täysin ja yksi vähätteli teko- aan selvästi. Tekoaan vähättelevä ei osannut kertoa tekonsa motiiveista. Haastateltavista kaksi eivät tuoneet esille seksuaalirikolliselle tyypillistä tekonsa kieltämistä tai vähättelyä. Heistä toinen toi ilmi ajatuksia siitä kuinka teon olisi voinut mahdollisesti välttää ja toinen

kertoi, ettei osannut miettiä tai löytää motiivejaan tekoon. Uusi Suunta - ohjelman suorittamisen kannalta ei ole merkitystä kieltäkö rikoksentekijä tekonsa vai ei.

Uusi Suunta- ohjelmassa käsitellään paljon *hyvää elämää* ja elämän tärkeitä asioita. Yksi haastateltavista kertoi pitäneensä ennen ohjelmaa tärkeänä, ihmissuhteiden ja perheen lisäksi, rahaa ja päihteitä. Yksi piti fyysistä hyvinvointia tärkeimpänä. Tekonsa kieltänyt ei ollut ajatellut asiaa. Yksi haastateltavista kertoi tärkeimmäksi asiaksi tekonsa käsittelyyn liittyvät asiat. GLM mallin mukaan ihminen pyrkii saavuttamaan ihmisen perustarpeita toissijaisin keinoin (Ward & Maruna 2007:107-114). Yksi haastateltava mainitsi tärkeinä asioina rahan ja päihteet. GLM mallin mukaan nämä eivät kuulu perustarpeisiin. Haastateltavan ajatukset voisi selittää GLM mallin avulla siten, että haastateltava pyrki rahan ja päihteiden avulla saavuttamaan jotain tärkeää, jota hän ei osannut haastattelutilanteessa nimetä. Tällainen asia voisi olla esimerkiksi yhteisöllisyys. Tällöin haastateltava olisi pyrkinyt saavuttamaan ensisijaisia tarpeitaan toissijaisin keinoin, rahalla ja päihteillä. GLM mallin avulla voidaan löytää uusia toimintamalleja saavuttamaan omia ensisijaisia tavoitteita.

Kaikki neljä haastateltavaani suorittivat ohjelman pilotointivaiheessa. Ohjelmasta ei ollut vielä silloin saatavilla yleisesti tietoa, joten ohjelmasta ja sen mahdollisesta suorittamisesta tiedottaminen on tullut ainoastaan oman työntekijän kautta. Jokainen ohjelman aloittanut on kuitenkin aloittanut sen omasta tahdostaan ja omalla suostumuksellaan.

10.2 Ohjelman suorittaminen

Haastateltavat olivat kokeneet ohjelman toteutuksen pääosin hyvänä. Haastateltavien mielestä ohjelmassa käsiteltiin oikeita asioita. Kaksi haastateltavaa toivoi lisää istuntoja. Toinen heistä toi ilmi, että etenkin ohjelman alussa olisi tärkeää saada luotua hyvä ja luottamuksellinen suhde ohjaajan kanssa, jolloin lisäistunnoilla olisi ollut tarvetta. Teoriatieto osoittaa sen, että luottamussuhde asiakkaan ja työntekijän välillä syntyy pikkuhiljaa ja nimenomaan tämä suhde vaikuttaa asiakkaan motivaatioon (Tamminen 2010:133-134).

Kaikki haastateltavat pitivätkin ohjaajan roolin merkitystä suurena ohjelman suorittamisen kannalta. Haastateltavat toivat esille luottamuksen syntymistä, rehellisyyttä, ohjaajan auktoriteettia sekä ammattitaidon merkitystä. Kaikki haastateltavat kokivat oman ohjaajansa hyvänä ja itselleen sopivana. Jo aikaisemmin mainitussa Järvisen (2008) tekemässä tutkimuksessa todettiin työntekijän ja asiakkaiden välisen vuorovaikutuksen olevan merkittävä kriminaalihuollossa (Järvinen 2007:141).

Tämän tutkimuksen tulokset ovat ohjaajan merkityksen osalta hyvin samansuuntaisia kuin aiemmat aiheetta käsittelevät tutkimukset. Kuusinen ja Wahlström tuovat artikkelissaan Tera-

piasuhde - muutosprosessin perusta teoksessa Mikä psykoterapiassa auttaa? (2012) ilmi useita tutkimuksia ja tieteellisiä artikkeleita, joissa painotetaan empatiakyvyn tärkeyttä sekä luottamuksellisen ja turvallisen vuorovaikutussuhteen syntymistä kuntoutuksen onnistumisen kannalta. (Kuusinen & Wahlström 2012:94-98.)

Haastateltavista kaksi olivat ohjelman aikana huomioineet ohjaajan käyttäneen istuntojen aikana apunaan ohjelmaan tarkoitettua käsikirjaa. He eivät kuitenkaan kokeneet tätä häiritsevänä, vaan ilmaisivat ymmärrystään käsikirjan käyttöön.

Rikoksensa kieltänyt haastateltava antoi kritiikkiä etenkin ohjelman monimutkaisuudesta ja turhan syvällisistä kysymyksistä. Haastateltava oli kokenut, että ohjelmassa toistettiin liikaa samoja asioita. Ei voida kieltää, ettei Uusi Suunta - ohjelma olisi haastava tai jopa monimutkainen ja ohjelmaa onkin jo ehditty kehittämään selkeämpään suuntaan tässä opinnäytetyössä käytetystä vuoden 2012 käsikirjan versiosta. Ohjelmassa haastetaan pohtimaan vaikeita asioita ja joistakin se saattaa tuntua vaikealta ja saman toistamiselta. Voi myös olla, että koska rikoksentekijä ei ollut myöntänyt tekoaan, häntä pelotti myöntää sitä ohjelman aikanaan. Tässä tapauksessa kieltäminen ja ohjelmaan negatiivisesti suhtautuminen saattoi olla myös eräänlainen pakokeino. Lisäksi kieltäjän palaute ohjelmasta oli ajoittain todella ristiriitaista. Esimerkiksi ohjelman sisältöä hän piti kuitenkin melko hyvänä, mutta koki kuitenkin tarpeellisenä muuttaa joitakin osa-alueita, joita ei osannut kuitenkaan tarkemmin eritellä. Ohjelman sisällöstä saatu palaute oli haastatteluissa pääosin positiivista. Haastateltavista kukaan ei kokenut, että jokin osa-alue olisi vaatinut lisää läpikäymistä ja kolme haastateltavista ei kokenut tarpeellisenä poistaa mitään ohjelman osa-aluetta. Yksi kertoi, että kaipasi hieman lisää päihdeiden käyttöön liittyvää keskustelua, mutta ilmaisi myös samalla saaneensa tarvittavia päihdekeskusteluja muissa yhteyksissä.

Ohjelmassa käytetyt eri teoriat tuntuivat haastateltavien mukaan olevan pääosin hyviä ja toimivia. Haastatteluissa kysyttiin haastateltavien mielipiteitä hyvän elämän mallista ja Finkelhorin mallista. Haastateltavista he, jotka kielsivät tai selkeästi vähättelivät tekoaan tai sen vaikutuksia, eivät pitäneet mallia toimivana omalla kohdallaan. Kaksi muuta kuitenkin kokivat mallin positiivisena. Finkelhorin mallin mukaan rikoksentekijällä on motivaatio tekoon, hänen on voitettava sisäiset sekä ulkoiset estot sekä uhrin vastustus, jotta teko tapahtuisi (Sanderson 2002:36-41.). Mielenkiintoista ohjelman kannalta on se, että tekonsa alun perin kieltänyt, koki, ettei finkelhorin malli toiminut hänelle, koska teko ei ollut suunniteltu. Tässä huomaa taas hänen vastaustensa ristiriidan, ensiksi tekoa ei ollut tapahtunut ja myöhemmissä vastauksissa teko oli tapahtunut, mutta sitä ei ollut suunniteltu. Tekoaan ja sen seurauksia vähättelevä haastateltava koki, että uhri oli houkutelut hänet. Tätä voisi sanoa tyypilliseksi tavaksi oikeuttaa teko ja selittää se itselleen hyväksyttävänä tekona. Yksi haastateltava kertoi, että mallin hyväksyminen vaati hieman pohdintaa.

Haastateltavat kertoivat ohjelman haastaviksi asioiksi vanhojen asioiden muistelun, tekoon liittyvien ja muiden henkilökohtaisten asioiden käsittelyn. Yksi haastateltavista ei kokenut mitään asiaa erityisen haastavana. Haastatteluissa kävi ilmi, että teosta ja sen motiiveista puhuminen oli aluksi pelottanut joitakin haastateltavia. Kuitenkin kukaan haastateltavista ei kokenut teosta puhumista ylitsepääsemättömän vaikeana. Kaksi haastateltavista kertoi, ettei teosta tai motiiveista puhuminen ollut yhtään haastavaa. Yksi STOP - kuntoutusohjelman käynyt kertoi, että hänellä oli ollut paljon apua siitä, että tekoa oli jo käsitelty aiemmin. GLM malli on todettu aikaisemmin Englannissa vuonna 2012 tehdyssä tutkimuksessa haastavaksi termien sekä sisällön osalta heille, jotka eivät ole käyneet aikaisemmin muita kuntoutusohjelmia, samassa tutkimuksessa kuitenkin todettiin, että mallilla on positiivinen vaikutus motivaatioon (Harkins jne. 2012.). Tässä opinnäytetyön otoksessa oli kaksi STOP - ohjelman käynnystä ja kaksi, joilla ei ollut takanaan muita kuntoutusohjelmia. Negatiivinen suhtautuminen ohjelmaan ja sen joihinkin osa-alueisiin voi johtua myös siitä, että termit ovat hankalia. Ohjelman haastavuus aiheuttaa myös haasteita poimia siihen sopivia rikoksentekeyttä.

10.3 Ohjelman jälkeen

Haastateltavista kolme koki hyötynensä ohjelmasta jollakin tavalla. Hyöty oli heidän mielestään tulevaisuuteen suuntaavaa, omien ajatusmaailman muutoksia sekä omien tavoitteiden täyttymistä. Tulevaisuuteen suuntaaminen sekä ajatusmaailman muutokset ovat olennainen osa GLM mallia. Ajatusmaailman muutoksiin pyrkiminen on myös osa kognitiivis-behavioraalisen kuntoutuksen tavoitteita (What is CBT.). Samat kolme haastateltavaa osasi ajatella hyötyä myös yhteiskunnan kannalta. He toivat esiin uusintarikollisuuden vähenemisen ja yhteiskuntaan integroitumisen ohjelman myötä sekä niistä seuraavan taloudellisen hyödyn. Lisäksi he kertoivat kokeneensa hyötyä teosta puhumisesta. Haastateltavat mainitsivat, että teon käsittelyn jälkeen he osaavat tunnistaa mahdollisia riskitekijöitä paremmin ja välttää konflikteja elämässään. Rikoksensa kieltävä haastateltava ei kokenut hyötyä henkilökohtaisella eikä yhteiskunnallisella tasolla. Lisäksi hän koki, ettei teosta puhumisesta ollut hyötyä.

Kaikki haastateltavat tunnisti itsessään joitakin positiivisia muutoksia ohjelman läpikäymisen jälkeen. Muutokset liittyivät elämäntapaan, henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin sekä omaan käyttäytymiseen. Haastateltavista kolmelle, muutos oli selkeästi merkittävää. Yllättävää oli, että kaksi haastateltavaa korosti fyysisen hyvinvoinnin parantumista. He kokivat, että teon käsittely ja oma muutos vaikuttivat niin henkisesti kuin fyysisesti. Yksi haastateltavista kertoi, että ohjelman jälkeen oma tahto on vahvistunut. Hän koki, että jatkossa osaa kieltäytyä asioista, joihin ei halua lähteä mukaan.

Käsitys omasta rikoksestaan ja siihen johtaneista motiiveista ei ollut muuttunut heidän kahden kohdalla, jotka kielsivät rikoksen tai vähättelivät rikostaan. Muutoksia oli kuitenkin tapahtunut muilla osa-alueilla, kuten itselleen tärkeissä asioissa. Kaksi muuta haastateltavaa kertoivat muutoksista motiivien ja riskitekijöiden tunnistamisessa. Molemmat toivat esiin, että osaavat ohjelman jälkeen eritellä motiiveja paremmin ja tunnistaa riskitekijöitä. Käsitys omasta rikoksestaan ei ollut heillä muuttunut, kyseiset haastateltavat ymmärsivät tekonsa ja sen seuraukset jo ennen ohjelman aloittamista.

He kolme haastateltavaa, jotka tunnistivat asioita, jotka olivat heille ennen ohjelman aloittamista tärkeitä, kertoivat että ohjelman jälkeen on tapahtunut joitain muutoksia kyseisissä asioissa. Esimerkiksi yksi, joka mainitsi ihmissuhteiden ja perheen lisäksi tärkeinä asioina rahan ja päihteet, mainitsi että ohjelman jälkeen ei kokenut enää rahaa ja päihteitä tärkeänä. Lisäksi yksi haastateltava piti tärkeänä asiana tulevaisuuden kannalta työn saantia. Haastateltavista kolme kertoi hyvän elämän käsitteen herättävän heissä positiivisia ajatuksia. He yhdistivät sen onnellisuuteen, tavalliseen elämään ja elämään, jossa ei tee pahaa kellekään. Yksi haastateltavista kertoi, ettei hyvä elämä herättänyt hänessä mitään ajatuksia ohjelman jälkeenkään.

10.4 Yhteenveto

Tämän tutkimuksen perusteella voisi ajatella, että Uusi Suunta - ohjelman suurin anti rikoksentekijälle on tulevaisuuteen suuntaaminen ja ajatusmaailman muutokset. Ohjelma ei tämän tutkimuksen mukaan niinkään vaikuta siihen, mitä rikoksentekijä ajattelee omasta rikoksestaan. Ohjelman pääajatus tulevaisuuteen suuntaamisesta, ongelmanratkaisumallien löytämisestä ja riskitekijöiden tunnistamisesta näyttäisi kuitenkin toteutuvan ja ohjelma olisi tämän tutkimuksen perusteella vaikuttava. Haastateltavat toivat ilmi sitä, että ohjelma on haastanut heitä pohtimaan ja käymään läpi vaikeitakin asioita. Syy hakeutua ohjelmaan liittyi juuri tähän ajatusten käsittelyyn. Ajattelussa ja käyttäytymisessä tapahtuneet muutokset, voidaan selittää kognitiivis-behavioraalisen kuntoutusteorian toimivuudella. Terapiassa pyritään muuttamaan ihmisen ajatusmaailmaa, jotta hän voisi paremmin (What is CBT.).

Haastateltavat olivat kokeneet ohjelman kokonaisuudessaan hyvänä, itselleen toimivana ja positiivisena kokemuksena. Poikkeukseni rikoksensa kieltänyt haastateltava, joka ei kokenut ohjelmaa itselleen toimivana. Haastateltavat korostivat ohjaajan merkitystä sekä hyvää suhdetta ohjaajaan. Sitä onkin pidetty merkittävänä osana kuntoutuksen onnistumista (kts. mm. Järvinen 2007:141. ja Kuusinen & Wahlström 2012:94-98.).

Ohjelma oli toteutettu haastateltavien mielestä hyvin, eikä suuria muutosehdotuksia tullut haastatteluissa ilmi. Ohjelman haastavuus on ollut ohjelman kehittäjällä jo tiedossa ja ohjelmakäsikirjaan on tehty joitakin muutoksia tuomaan selkeyttä.

Kuten jo aikaisemmin kerrottiin, GLM mallin tavoite ei ole ainoastaan uusintarikollisuuteen vaikuttaminen (Good Lives Model.). Tämä ei ole myöskään ainut Uusi Suunta ohjelman tavoite. Ohjelman käsikirja määritteli tavoitteet ymmärryksen lisäämiseksi teosta, niiden tekijöiden tunnistamiseksi, jotka ovat johtaneet tekoon sekä tulevaisuuden valmiuksien antamiseksi (Nurminen 2012:7-8.). Tähän tutkimukseen nojaten on perusteltua väittää, että suurin osa ohjelman tavoitteista näyttää täyttyvän, joten ohjelma täyttää tavoitteensa eli on vaikuttava.

11 Pohdinta

Olen jakanut pohdinnan kahteen osioon. Ensin pohdin vielä lyhyesti tutkimuksesta heränneitä kehittämissuhteita (kappale 11.1). Kehittämissuhteet ovat poimintoja haastatteluista. Lopuksi käsittelem omaa oppimistani ja opinnäytetyöprosessin aikana heränneitä ajatuksiani.

11.1 Kehittämissuhteet

Vaikka haastateltavat kokivat ohjelman pääosin hyvänä, koin tärkeänä kerätä myös heidän kehityssuhteita ohjelman toteuttamiseen. Haastateltavista yksi toi selkeästi esille, että työntekijöiden resursseja tällaisiin ohjelmiin tulisi lisätä. Hän ymmärsi ohjelman haastavuuden myös työntekijän näkökulmasta ja piti tärkeänä, että työntekijöillä olisi enemmän aikaa ohjelman toteuttamiseen. Ohjaajan merkitys koettiin suureksi, joten sopivien ohjaajien valitsemiseen ja kouluttamiseen tulisi panostaa.

Lisäksi toivottiin, että jos ohjelma on aloitettu vankilassa, sitä voisi jatkaa siviiliin siirryttäessä. Ohjelmaa pidettiin hyvänä tukena siviiliin siirryttäessä. Tätä siirtymistä helpottaa se, että ohjelman on jaettu kolmeen eri osaan. Haasteita löytyy siinä, kuka ohjelmaa jatkaa siviilissä, jos ohjelma on aloitettu vankilassa ja kuinka järkevää olisi vaihtaa ohjaajaa kesken. Jos ohjelma halutaan aloittaa vankilassa, olisiko järkevää ottaa ohjaaja esimerkiksi yhdyskuntaseuraamuslaitoksen puolelta, jotta ohjelmalle tulisi jatkoa saman ohjaajan voimin myös mahdolliseen yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkuuteen siirryttäessä. Lisäksi rikosseuraamusalalla on useita kolmannen sektorin toimijoita, joista voisi olla hyötyä Uusi Suunta - ohjelmassa.

Yksi haastateltavista kertoi, että ohjelma on jo nyt haastava, mutta haastavuutta voisi lisätä. Esimerkkinä hän mainitsi hyvän elämän mallin, jota voisi viedä vielä enemmän yksilötasolle, pohtia sitä millainen oma elämä tulee olemaan tuomion jälkeen realistisemmin. Haastatelta-

vista yksi antoi voimakasta kritiikkiä ohjelmassa käytetyistä lomakkeista ja niiden monimutkaisuudesta. Haastateltava koki ohjelman liian haastavaksi siinä käytettyjen termien ja kysymysten vuoksi. Voimakkain kritiikki tuli rikoksensa kieltäjältä.

11.2 Oman oppimisen pohdinta

Aloitin opintoni rikosseuraamusalan koulutusohjelmassa vuoden 2011 keväällä. Aloitin opin-
näytetyöprosessin keväällä 2013. Väljä aikataulu opinnäytetyön toteuttamisen helpotti minua yhdistämään muut opintoni sekä työssä käynnin ja sen vuoksi minulla oli myös mahdollisuus odottaa haastateltavien löytymistä pidempään. Tämän opinnäytetyöprosessin aikana opin paljon uutta ja sain arvokasta kokemusta tutkimustyöstä. Seksuaalirikollisuus oli aiheena kiinnostanut minua jo pitkään ennen tämän opinnäytetyön aloittamista, joten omasin jo ennalta jonkinlaista tietoa aiheesta. Tieto kuitenkin syventyi ja ajatus siitä, että haluan tulevaisuudessa työssäni perehtyä enemmän seksuaalirikollisuuteen ja seksuaalirikollisiin, vahvistui. Huomasin, että pystyn työskentelemään hyvin ja ammatillisesti vaikeidenkin asioiden äärellä. Opiskelijana, kokemattomana tutkijana ja haastattelijana sekä nuorena naisena koen tämän erityisen suurena onnistumisena.

Opinnäytetyötäni aloittaessa odotin sen olevan haastava prosessi. Seksuaalirikollisuus aiheena haastaa paljon. Haastattelemiini henkilöt oli tuomittu seksuaalirikoksista ja vaikken sinällään tutkinut heidän tekojaan, oli väistämätöntä, että teosta ja siihen liittyvistä asioista keskusteltiin haastatteluiden aikana. Osa haastateltavista kertoi niistä varsin avoimesti. Koska tein työni yksin, minulla ei ollut mahdollisuutta purkaa jokaista haastattelua yksityiskohtaisesti jonkun toisen kanssa, jolloin olisin saanut tukea toiselta opiskelijalta haastatteluiden käsitteelyyn. En kuitenkaan kokenut prosessia liian rankaksi. Sain tarvittaessa tukea opinnäytetyöni ohjaajalta ja opinnäytetyöprosessin loppu vaiheessa työharjoitteluni aikana myös muilta seksuaalirikollisten kanssa työskenteleviltä. Haasteita toivat myös haastateltavien etsiminen sekä hyvän teoria-aineiston löytäminen.

Ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista pidin tärkeänä, että opinnäytetyöstäni olisi jotain hyötyä. On ollut mukava kuulla, että opinnäytetyöni ohjaaja ja Uusi Suunta - yksilöohjelman kehittäjä Nina Nurminen on jo käyttänyt opinnäytetyötäni hyödyksi omassa työssään kouluttaessa ja ohjatessa seksuaalirikollisten kanssa työskenteleviä ammattilaisia. Uskon, että seksuaalirikollisten kanssa työskentelevät pystyvät löytämään tämän opinnäytetyön helposti, koska vastaavasta aiheesta on vähän suomalaista tutkimustietoa. Näkisin, että työstä on myös laajemmin yhteiskunnallista hyötyä. Seksuaalirikollisuutta tutkitaan usein vain uhrinäkökulmasta ja tuomitun näkökulma jää usein varjoon. Seksuaalirikollisuuden vähentämisen kannalta on ensisijaisen tärkeää selvittää itse rikollisen ajatuksia ja tunteita.

Mielestäni on tärkeää, että seksuaalirikollisuutta ja siihen liittyviä asioita tutkittaisiin jatkuvasti. Erilaisiin tutkimuksiin aiheesta on runsaasti mahdollisuuksia. Esimerkiksi tämän opinnäytetyön teoria osiossa käytettyä GLM kuntoutusteoriamallia ei ole Suomessa tutkittu juuriakaan. Tulevaisuudessa, kun teoriaa on ehditty soveltamaan enemmän eri kuntoutusmalleissa, olisi syytä tutkia sitä laajemmin. Itse opiskelijana pidän myös tärkeänä, että seksuaalirikollisuudesta puhuttaisiin alan opinnoissa enemmän, jotta opiskelijat saisivat tietoa aiheesta. Kyseessä on niin laaja ilmiö, että laajemmalle tiedolle olisi tarvetta.

Lähteet

- Aalto, A-M & Rissanen, P. Kannattaako Kuntoutus? Asiantuntijakatsaus eräiden kuntoutusmuotojen vaikuttavuudesta. Yhteenveto kuntoutuksen vaikuttavuuden arvioinnista. STAKES. Raportteja 267. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi 2002:3
- Alanko, A. & Santtila, P. Artikkel. Pedofilian tutkimus ja hoito. Haaste 1/2013.
- Eskola, J. & Suoranta, J. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere. 2000:18-20,61-62, 85-86,137.
- Fernandez, Y. Sexual offender treatment: Controversial issues. Marshall, W., Fernandez, Y., Marshall, L. & Serran, G. (toim.) Wiley Series in Forensic Clinical Psychology. 2006:187,191.
- Goals of cognitive therapy. CBT resources. Lainattu 10.2.2014.
<http://www.beckinstitute.org/cognitive-behavioral-therapy-goals/>
- Good Lives Model. 2014. Lainattu 10.1.2014.
<http://www.goodlivesmodel.com/information#General>
- Haapasalo, J. Kriminaali psykologia. PS-Kustannus. Jyväskylä 2008:195-197,199,243-244,246,250.
- Harkins, L. & Flak, V. & Beech, A. & Woodhams, J. Avaluatio of a community-based sex offender treatment program using a good lives model approach. Sexual Abuse: A journal of research and treatment. SAGE publications. 2012.
- Hinkkanen, V. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Tutkimus rangaistuskäytännöstä ja seksuaalirikosten uusimisesta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Helsinki 2009:79-82.
- Järvinen, M-K. Asiakas-työntekijäsuhteen dialoginen arviointi kriminaalihuollossa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2007:141.
- Kiehelä, H & Tyni, S. Vaikuttavuuden mittaaminen rikosseuraamusten arvioinnin haasteena. Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Teemu Rantanen (toim.) Laurea Ammattikorkeakoulu. Vantaa 2009:29-33.
- Kuntouttava toiminta. Rikosseuraamuslaitos. Lainattu 26.9.2013.
<http://www.rikosseuraamus.fi/15982.htm>
- Kuula, A. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2006:24,34-35,64.
- Kuusinen, K-L. Kognitiivinen psykoterapia. Kähkönen, S & Kariala, I & Holmberg, N. (toim.) Duodecim. Helsinki 2008:39.
- Kuusinen, K-L & Wahlström J. Terapiasuhte - Muutosprosessin perusta. Mikä psykoterapiassa auttaa? Eronen, S & Lahti-Nuutila, P. (toim.) Edita. Helsinki 2012:94-98.
- Laine, M. Kriminologia ja Rankaisun Sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus 1/2007:263-264, 272-274.
- Lavikkala, R. Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Raino Lavikkala & Henrik Linderborg (toim.) Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskus 2/2011:121-122.
- Matikkala, J. Seksuaalirikokset. Keskeiset rikokset. Frände, D., Matikkala, J., Tapani, J., Tolvanen, M., Viljanen, P. & Wahlberg, M. (toim.) Edita Prima Oy. Helsinki 2010:91,92,102.

- Motivoiva haastattelu. Päihdelinkin tietopankki. Lainattu 21.3.2014.
<http://www.paihdelinkki.fi/tietoiskut/644-motivoiva-haastattelu>
- Nurminen, N. Uusi Suunta yksilöohjelma seksuaalirikoksista tuomituille. Ohjelmakäsikirja. 2012:7-8,13-15.
- Ojanen, M. Positiivinen psykologia. Edita. Helsinki 2007:9,315.
- Rantanen, T. Kuntoutus, vaikuttavuus ja ”sosiaalinen”. Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Teemus Rantanen (toim.). Laurea Ammattikorkeakoulu. Vantaa 2009:8,107-109.
- Rikollisuustilanne 2012. Oikeuspoliittisentutkimuslaitoksen tutkimuksia 264. Helsinki 2013:100,108.
- Rikoslaki. Finlex. Luku 20. Lainattu 3.3.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- Sanderson, C. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen hoito. Suom. Tarja Haikara. Unipress Helsinki 2002:36-41.
- Seksuaalirikollisten hoito. Työryhmämietintö. Oikeusministeriö. Helsinki 2009:17,32,35,39,40.
- Suvikas, A & Laurell, L & Nordman, P. Kuntouttava lähihoito. Edita. Helsinki 2011:9.
- Tamminen, T. (toim.) Psykoterapiat. Kariston Kirjapaino Oy. Hämeenlinna 2010:133-134.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki 2002:17-18,77,94, 111-114,130.
- Uusintarikollisuuteen vaikuttavat toimintaohjelmat. Rikosseuraamuslaitos. Lainattu 3.3.2013
<http://www.rikosseuraamus.fi/6349.htm>
- Vankeuslaki. Finlex. Luku 1. Lainattu 25.10.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050767>
- Ward, T. & Fisher, D. Sexual offender treatment: Controversial issues. Marshall, W., Fernandez, Y., Marshall, L. & Serran, G. (toim.) Wiley Series in Forensic Clinical Psychology. 2006:150,153.
- Ward, T. & Maruna, S. Rehabilitation. Routledge. 2007:107-114,127, 142-143,146,168-169.
- What is CBT. CBT resources. Beck Institute for Cognitive Behavior Therapy. Lainattu 10.2.2014. <http://www.beckinstitute.org/cognitive-behavioral-therapy/>
- What Works. Järvenpää, R. & Kempas, M. (toim.) Vankeinhoidon koulutuskeskus. Dark Oy. Vantaa 2003:4
- Willis, G. & Yates, P. & Gannon, T. & Ward, T. How to integrate the good lives model into treatment programs for sexual offending: an introduction and overview. Sexual Abuse: A journal of research and treatment. SAGE publications. 2012.

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkki aineiston pelkistämisestä.....	24
Taulukko 2: Syy ohjelmaan hakeutumiselle	27
Taulukko 3: Ennako-odotukset ja toiveet	28
Taulukko 4: Tärkeät asiat ennen ohjelmaa	28
Taulukko 5: Ajatukset rikoksesta ja motiiveista ennen ohjelmaa.....	29
Taulukko 6: Ohjelman suorittaminen	31
Taulukko 7: Eri osa-alueet 1	32
Taulukko 8: Eri osa-alueet 2	32
Taulukko 9: Haastavat aiheet.....	33
Taulukko 10: Teosta ja motiiveista puhuminen	34
Taulukko 11: Hyvän elämän malli.....	34
Taulukko 12: Finkelhorin malli	35
Taulukko 13: Ohjaajan merkitys	36
Taulukko 14: Hyödyt ohjelmasta	37
Taulukko 15: Teosta puhumisen hyödyt	37
Taulukko 16: Hyödyt yhteiskunnalle.....	38
Taulukko 17: Oma muutos.....	39
Taulukko 18: Muutos rikoksen ja motiivien käsityksessä.....	39
Taulukko 19: Tärkeät asiat ohjelman jälkeen	40
Taulukko 20: Käsitys hyvästä elämästä ohjelman jälkeen.....	41
Taulukko 21: Kehitysehdotuksia.....	41

Liitteet

Liite 1. Suostumus haastatteluun	54
Liite 2. Haastateltavan perustiedot	55
Liite 3. Haastattelukysymykset.....	56

Liite 1. Suostumus haastatteluun

Olen saanut tietoa Hanna Rantaman opinnäytetyöstä ja sen tavoitteista.

Minua on informoitu siitä, että haastattelut ovat täysin vapaaehtoisia, eikä osallistumiseni tutkimukseen tai sen keskeyttäminen vaikuta millään lailla osallistumiseeni ohjelmaan eikä muihin rikosseuraamusalan virkamiehiltä saamiini palveluihin. Minulla on myös oikeus jättää vastaamatta haastattelukysymyksiin.

Tiedot tutkimukseen hankitaan ainoastaan haastattelujen perusteella. Haastattelut nauhoitetaan. Haastatteluissa saadut tiedot hävitetään tutkimuksen päätyttyä asianmukaisella tavalla noudattaen tietoturva. Henkilöllisyyteni ei tule kenenkään tietoisuuteen. Tutkimuksen tulokset julkaistaan tavalla, josta minua ei voida tunnistaa.

Haastattelussa minua koskevat tiedot ovat luottamuksellisia. Niitä ei luovuteta Rikosseuraamuslaitoksen muille virkamiehille eikä ulkopuolisille

Sitoudun noudattamaan yllämainittua suostumusta

Paikka	Aika	Allekirjoitus ja nimenselvennys (haastateltava)
--------	------	---

Paikka	Aika	Allekirjoitus ja nimenselvennys (tutkimuksen tekijä)
--------	------	--

Tästä suostumus-asiakirjasta on laadittu kaksi (2) samansisältöistä ja samansanaista kappaletta, joista yksi kappale annetaan suostumuksen antajalle ja yksi kappale jää tutkimuksen toteuttajalle

Liite 2. Haastateltavan perustiedot

Haastateltavan perustiedot

Ikä _____

Vankilakertalaisuus _____

Tämänhetkinen tuomio ja sen pituus _____

Aikaisemmat kuntoutusohjelmat _____

Liite 3. Haastattelukysymykset

Ohjelmaan hakeutuminen

- Perustiedot (ikä, tuomio, vankilakertalaisuus)
- Oletko aikaisemmin käynyt läpi joitain kuntoutusohjelmia?
- Miksi hakeuduit Uusi Suunta - ohjelmaan?
- Minkälaisia ennako-odotuksia sinulla oli ohjelmasta?
- Mitä hyötyjä toivoit saavasi ohjelmasta?
- Mitä ajattelit omasta rikoksestasi ennen ohjelmaan osallistumista?
- Mitkä asiat koit tärkeinä ennen ohjelmaan osallistumista (GLM yhdeksä ensisijaista tarvetta)
- Mitä ajattelit tekoon johtaneista motiiveista ennen ohjelmaa?

Ohjelman suorittaminen

- Ohjelmassa puhutaan paljon hyvästä elämästä ja sen saavuttamisesta, mitä ajatuksia se herätti?
- Miltä ohjelman sisältö tuntui, käytiinkö mielestäsi oikeita asioita läpi?
- Olisitko halunnut keskittyä johonkin osa-alueeseen tarkemmin? Miksi?
- Olisitko halunnut jättää jonkun osa-alueen kokonaan pois? Miksi?
- Mitkä asiat / mistä asioista puhumisen koit erityisen haastavana?
- Mikä merkitys oli ohjaajalla? Sillä, että ohjaajalla oli käsikirja käytössä?
- Millaisena koit teosta puhumisen?
- Millaisena koit tekoon johtaneiden asioidan/syiden pohtimisen?
- Millaisena koit Finkelhorin mallin?
- Millaisena koit ohjelman toteutuksen? (istuntojen määrä / kesto jne.)
- Tuntuiko jokin osa-alue / asia erityisen helpolta / vaikealta?

Ohjelman jälkeen

- Koitko ohjelmasta olevan hyötyä? Minkälaista?
- Koetko hyödyn enemmän henkilökohtaisella vai yhteiskunnallisella tasolla?
- Koetko muuttuneesi jotenkin ohjelman aikana?
- Mikä oli mielestäsi ohjelman tärkein anti?
- Onko käsityksesi omasta rikoksestasi / siihen johtaneesta seikoista muuttunut jollakin tapaa ohjelman jälkeen?
- Mitkä asiat koet tärkeänä ohjelman jälkeen? (GLM yhdeksän ensisijaista tarvetta)
- Millaisena koet nyt käsitteen ”hyvä elämä”?
- Oliko teosta puhumisesta hyötyä tulevaisuuden kannalta?
- Mitä ajattelet nyt tekoon johtaneista motiiveista?
- Mitä ajattelet omasta rikoksestasi ohjelman jälkeen?

- Kuinka kehittäisit vielä ohjelmaa ja sen sisältöä? Mitä koit puutteina? Mitä koit hyvinä asioina?